

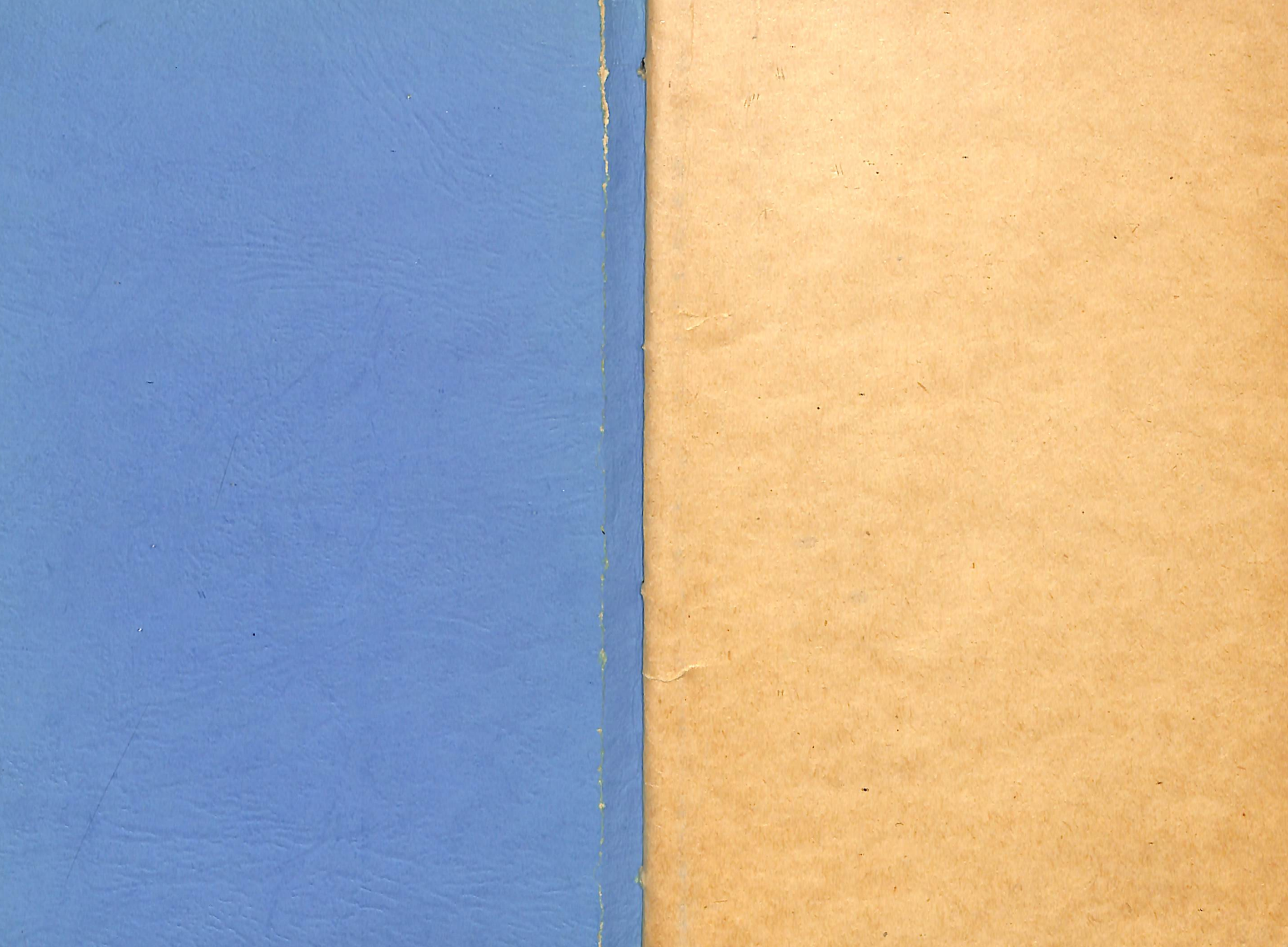
789

2000

82

10-59

1914

356

ԱՌԲԻՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆ
ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
Հեռագրայն՝ Պոլիս 561

Թիւ 1089

82
Բ-59

1914

2011

2003

Թիֆլիսի Բարձրագույնագրագիտական
բարձր դպրոցի արհեստագիտական

ԹԻԲ-ԲԱԹ Առաջնական

1914 թվականի 7

Օգոստոսի 27-ի 1914 թվականի
Գրքերի

82

10-59

ԱԿ

ԼԱՏԻ

10

Printed in Turkey

ԱԶՆՍ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՐԻՆՉԻ ՍԹԱՄՊՈՒԼԻՆՈՒԵԱՆԻ

1914

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆ

Մ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1044

Printed in Turkey

Մ Ե Ր Ն Պ Ա Տ Ա Կ Ը

Օրիորդաց Մասնահիւղս, որուն նպատակն է գրադարաններ հաստատել Ազգանուէր Հայունեաց Հնկերութեան գաւառի վարձարաններուն մէջ, նկատողութեան առնելով մանուկներու եւ դեռաւի աղջիկներու ընթերցման յասուկ գրականութեան մը պակասը Քրիստոսայոց մէջ, ձեռնարկած է զայն լրացնելու:

Իր անդամուհիները, դեռահաս աղջիկներ ամէնս այ, կ'սկսինք նոյն քարզանութեամբ, մեր առաջին գիրքը ընտրելով անգլիական գրականութենէն, որ անհասնում գանձեր ունի նորափոք մանկութեան ընթերցումին յասուկ:

Օրիորդ Զարունի Սամպոլլուեան, նախաձեռնարկ կ'ըլլայ այս գործին մէջ, մասնահիւղիս երախայրիքը երեսն բերելով եւ նամբայ կը բանայ բոլոր հայ աղջիկներուն իր քաջալերիչ օրինակին հետեւելու, որովհետեւ նպատակ ունինք ամէն ամիս նոր գործ մը հրատարակելու:

Ուստի կը հրաւիրենք բոլոր հայ օրիորդները որ օժանդակեն մեզի մեր այս կարեւոր ձեռնարկին մէջ, արտադրելով քարզանութիւններ կամ հեղինակութիւններ, որոնց նպատակը ըլլայ բարոյական դաստիարակութիւնը մանուկներուն, հանելի ոնով մը եւ քրիստոսայ մտնուր աշխարհաբարով մը արտայայտուած:

Այս գործերը կը փափաքինք առ այժմ որ 56 էջէ աւելի չըլլան, որովհետեւ պիտի ծախուին շատ քիչ գնով, 20, 40 առ առաւելն 60 փր. դիւրամասչելի ըլլալու համար ամէնէն աղքատ տղան:

Քիրքերուն հասոյքը պիտի կազմէ դրամագումար մը, որուն միջոցաւ պիտի կարենանք հետզհետէ ընդարձակել մեր գործունէութեան շրջանակը, ապագային աւելի սեւայ լոյս ընծայելով ստուար եւ գեղեցիկ երկեր:

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐԻ ՕԺԱՆԴԱԿ
ՕՐԻՈՐԴԱՅ ՍԱՍՆԱՃԻՆԸ

1 Յունիս 1914
Կ. Պոլիս, Քերս

2479
39
2

Լ Ա Տ Ի

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա.

— Երբորդ կարգի ճամբորդնե՛ր, յառաջ եկէ՛ք :
Ահաւասիկ, տիկի՛ն : Այս կողմը շատ տեղ կայ : Չէ՛ ,
ատիկա երբորդ կարգը չէ՛ , առաջինն է :

Դուռները կը փակուին , սոյլ մը կը լսուի , և շողե-
կառքը ճամբայ կ'ելլէ :

Կառախոսումքին պետը՝ արդէն խճողուած մասնա-
կառքէ մը ներս կը նետէ վաճառանոցի կողով մը , ծրար
մը , հովանոց մը , գոյգ մը սանդալ և խաւարարտէ
տուփ մը կէտ կէտ կապոյտ թաշկինակով մը կապուած :
Կապին մէջ խօթուած էր մարգարտածաղիկներու , բար-
ձուենեակներու և խնկունիներու փուռնջ մը , կողովին
մէկ կողմը բարձրացած էր կարմրուկ՝ խնձորներով
որոնք զօրաւոր հոտ մը կ'արտաբուրէին : Ծրարը ճիշտ
տուփին վրայ կապուած թաշկինակին պէս էր , միայն
թէ բաց դեղին գոյնով . իսկ հովանոցը բաց կանանչ
բամպակէ շինուած ահագին բան մըն էր : Դեռ ուրիշ
բան ալ կա՛ր : Ո՛հ , անտարակոյս . պառաւ կին մըն ալ
կար որ այդ առարկաներուն մաս կը կազմէր , սակայն
այն աստիճան պզտիկ էր այդ կինը , այնքան վախկոտ
ձեւ մը և ընկճուած երեւոյթ մը ունէր , որ իր գոյքե-

րուն քով ոչինչ կ'երեւար, և զիւրաւ աննշմարկի պիտի մնար անոր գոյութիւնը: Կեցեր մնացեր էի ճիշդ այնտեղ ուր կատախուժին պետը հրեր էր զինքը, ձեռքը բռնած գոյքերէն այնքան մաս մը որքան կրցեր էր պարտկել, և ցնցուելով շարունակ շողեկառփին շարժուէն, մերթ խոշոր որմնադիրի մը կը դարնուէր, մերթ անոր կարմիր աչտերով կնոջը որ ճիշդ իր զիմացը նստած էր, մինչ իր չլացած և քթթուն աչքերը մասնակառփին պատուհաններէն դուրս կը հետեւէին բոլոր ցանկերուն ու եզերքներուն որոնք կը սլանային: Շունչը կը բռնուէր կարծես ամէն անգամ որ կամուրջի մը վրայէն կ'անցնէր շողեկառփը, իբր թէ այլիք մը խուժած ըլլար իր վրայ: Իր ուղեկիցները նախ լուռ կը զիտէին զինքը, սակայն շողեկառփին մէկ յանկարծական ցնցումովը երբ գնաց ուժգին զարնուեցաւ կնոջ մը, յետոյ որմնադրին, անոր սեւ սնդուսէ գդակը ձեւաղեղծելով, մարդը ըսաւ անոր.

— Մտիկ ըրէ՛ք, տիկին, թերեւս կրնաք ձեր ծրարներէն մէկ քանին սա նստարանին տակը զնել և քիչ մը աւելի տեղ բանալ ձեր շուրջը գտնուողներուն:

Յետոյ իր կնոջը դառնալով յարեց.

— Քիչ մը օգնեցէ՛ք սա պառաւ կնկանը:

Ու անսկիս սկսաւ ամենամեծ կորովով ու զուարթութեամբ շտկուել կողովներն ու ծրարները:

— Ահա շտկուեցաւ, այնպէս չէ՞. հիմակ ա՛լ կրնաք նստիլ: Տէ՛ր Աստուած, ինչո՞ւ կը վախնայ կոր այս կինը:

Որովհետեւ այդ աղմկայոյց տեղաւորումները լրջօրէն կը յուսահատեցնէին խեղճ կինը, կը վախնար որ մի գուցէ յանկարծական շարժումով մը շողեկառփը տապալի, կամ իր անուշադիր մէկ վայրկեանին բան մը ձգէ ձեռքէն և կամ ինքը դուրս իյնայ թաւալղոր, թումբին

վրայ պացող խուրճերուն կամ կաւիճի բեկորներուն պէս:

Առաջին անգամ սթափեցաւ իր վախէն որմնադրին փոքրիկ տղուն լալու ձայնը լսելով: Պառաւ կինը խաղչն հովանոցը ձգեց ձեռքէն, և վաճառանոցի կողովը առնելով խնձոր մը հանեց մէջէն ու լացող տղուն երկնցուց: Լացը խաղչն դադրեցաւ այդ գովարար պտուղը տեսնելով, բերանը բացած միջոցին խակ և ճիշդ այն վայրկեանին երբ երկու արցունք կը ցայտէին աչքերէն: Պառաւը հասկնալով որ առանց ո և է վնասակար հետեւանքի պիտի կարենար այս շողեկառփի մարզանքը կատարել, սկսաւ ա՛լ աւելի ապահովուելի. աւելի հանգիստ տեղաւորուեցաւ, գդակը չտէեց, որմնադրին երեսին ժպտեցաւ, փոքրիկ տղուն սիրալիր նշան մը ըրաւ, և երբ շողեկառփը յաջորդ կայարանը հասաւ, արդէն յանդուգն և փորձառու ճամբորդ մը կ'զգար ինքզինքը:

— Լոնտոն հասանք, հարցուց թեթեւ, բարակ, թուչունի ձայնով մը:

— Լոնտոն, ո՛հ, ո՛չ: Եթէ Լոնտոն երթալու զիտաւորութիւն ունիք, տակաւին հինգ ժամ պիտի համբերէք:

— Ո՛հ, այո՛, գիտեմ թէ ճամբան ստակալի հեռու է, սակայն այնքան արագ կ'երթայինք կոր ո՛ր...:

— Կ'երեւայ թէ ճամբորդելու վարժուած չէք:

— Ո՛հ, զրեթէ ամէն մարդու չափ ճամբորդած եմ: Մէկ քանի անգամ Մարթէլ գացած եմ Լատիի հոն գտնուած միջոցին, և անգամ մըն ալ Պրիսթոլ գացած եմ գլխաւորիս հետ, բայց անկէ ի վեր շատ ժամանակ անցած է:

— Մարթէլ աղուոր տեղ է, կ'ըսեն:

— Այնպէս է. սակայն սարսափելի ընդարձակ տեղ մըն է :

— Լոնտոնը շատ աւելի մեծ պիտի գտնէք :

— Բաւական աղէկ կը ճանչնամ Լոնտոնը, թէպէտ երբեք գացած չեմ, որովհետեւ Լատին տասնընկնգ տարիէ ի վեր հոն կը գտնուի, և բաւական բան պատմած է ինծի: Գիտեմ թէ պարսպ խօսք է ժողովուրդին ըսածը փողոցներուն մասին թէ ոսկիով յատակուած են, թէև երիտասարդները կը հաւատան ատոր, բայց Լատին կ'ըսէ. «Մա՛յր, Լոնտոնի փողոցները յատակուած են տաժանելի աշխատութեամբ ճիշդ ուրիշ քաղաքներու նման, սակայն պարկեշտ աշխատութիւնը օր մը իր կշիռին արժէքով ոսկի կ'ստանայ: Ուստի ժողովուրդին ըսածը պարսպ խօսք մը չէ վերջապէս:

Ծերուկ կիներ հետզհետէ շատախօս կը դառնար քանի շոգեկառքը կը յառաջանար: Լատին այնպիսի նիւթ մըն էր անշուշտ որուն մասին չէր կրնար պերճախօս չըլլալ:

— Ծերուկ հաւ մը մէկ հատիկ ձագուկով, փսփսաց որմնաղիրը իր կնոջը:

Բայց անուշութեամբ մտիկ կ'ընէին պատմութիւնները անոր տարօրինակ տղուն, որ ամէն տղոցմէ աւելի խոշոր, աւելի գէր և աւելի ուժով եղած էր, որ ակուայ հանած, ոտք ելած, վազած, և «հայրիկ» ըսած էր:

Որմնաղիրին կինը զլուխը ծոց և ըսաւ.

— Ի՛նչ կ'ըսէք, զարմանի՛ բան: Ներքնապէս սակայն վերապահելով իր որոշ գաղափարը թէ իր զաւակները մանկութեան բոլոր մանրամասնութիւններով գերազանցած էին այդ զարմանահրաշ Լատին:

Իսկ անոր ամուսինը չէր կրցած զսպիւ զօրեղ յօրան-

ջում մը Լատինն աւուաներուն զուրս ելլելու երկար նկարագրութեան միջոցին: Այդ պահուն սակայն որոնաղիրը և իր ընտանիքը հասած էին իրենց տեղը, այնպէս որ պատաւ կինը չվիրաւորուեցաւ անոնց շահագրգռութեան կատարեալ պակասը նշմարելով: Ամենամեծ ցաւով բաժնուեցաւ անոնցմէ, զգալով թէ զանոնք կորսնցնելով հին հին բարեկամներ կորսնցուցած պիտի ըլլար: Շատ չտեսց սակայն ուրիշ ունկնդիր մը գտաւ, աւելի գոհացուցիչ ունկնդիր մը: Դեռատի կին մըն էր զոր առաջուրնէ չէր նշմարձ գրեթէ, վասն զի կառքին դիմացի անկիւնը նստած էր գլխիկոր և ո՛չ կը խօսէր և ոչ ալ մտիկ կ'ընէր: Մանկիկ մը ունէր շալին մէջ փաթթուած: Ճամբորդները մէկիկ մէկիկ մեկնելով, մինակ մնացած էր պառաւին հետ. հետեւաբար այդ երկու անաւոր արարածները իրարու մօտեցան նոյեմբեր ամսուան զով վերջալոյսին հանդէպ, և տակաւ տղեկը պառաւ կնկանը թեւերուն մէջ անցաւ, մինչ զեռատի մայրը իր տխուր պատմութիւնը կը պատմէր, փոխադարձաբար Լատինն պատմութիւնը մտիկ ընելով:

Ասանկ զաւակ երբեք տեսնուած չէր աշխարհիս վրայ. սալեցուցիչ յառաջդիմութիւններ ըրած էր դարուցին մէջ և ամէնուն սիրելի զարձած էր: Այնպիսի իմացականութիւն մը ունէր ո՛ր...

— Լատի իր բո՛ւն անունն է:

— Ո՛հ, ո՛չ, մեծութեան անունը ձօն Բլէմընդ է, հօրը և իմ անունովս, բայց ինք զինքը Լատի կը կոչէր, բացորոշ կերպով խօսիլ սկսելէ առաջ, և Լատի անունը ատկէ մնացած է: Հայրը ուղեց ուսուցիչ ընել զայն, սակայն Լատի չհաւանեցաւ. հետեւաբար Մարթէլ զրկեցինք զինքը այնտեղի զեղագործին խանութիւն

մէջ իբրեւ աշկերտ ծառայելու : Պարոն Մթռուքս , խա-
նութիւն տէրը , շատ հաւանեցաւ անոր : Ամէնուն գովեստ-
ներ ըրաւ տղուս մասին , ըսելով թէ շատ սրամիտ էր ,
և այլն : Վերջապէս բժիշկ մը քովը տտաւ զայն և շատ
բան սորվեցուց , ու երբ Լոնտոն գնաց , Լատին այ հետը
տարաւ , յանձն առնելով անոր բոլոր ծախքերը և խոս-
տանալով մարդ ընել զայն : Լատին եկաւ զիս տեսնելու
և շատ բան պատմեց , որովհետեւ ես ուզեի էի արգելք
ըլլալ իր մեկնելուն , քանի որ զլսաւորիս մեռած միջո-
ցին էր : Անիկա ճիշդ Խթուսին իրիկունը մեռաւ , և
Լատին Ծնունդին մեկնեցաւ . մինչ ես վշտահար էի և
միայնակ :

— Ո՞րչափ ժամանակ կայ :

— Բաւական ատեն կայ : Յառաջիկայ Ծնունդին
տասներհինգ տարի պիտի ըլլայ :

— Սակայն անկէ ի վեր շատ անգամ զինքը տեսած
ըլլալու էք անշուշտ :

— Ո՛չ , շատոնցուրնէ ի վեր եկած չէ , բայց միշտ
արգելք մը կը պատահի : Անգամ մը որոշած էր գալ ,
յետոյ ուրիշ տեղ կանչուեցաւ գործի մը համար : Սոս-
կալի յուսախաբութիւն մը կրեց խեղճ տղան , և ես
այնքան ցաւ զգացի իրեն համար որ իմ կարօտի ցաւս
մոռցայ :

— Ի հարկէ նամակ կը գրէ :

— Տարակոյս չկայ , շատ անձնուէր տղայ մըն է :
Իրաւ է թէ վերջերս շատ չգրեց , սակայն Լոնտոնի մէջ
մարդիկ չափազանց զբաղած են . գիւղացիներուն պէս
ժամանակ չունին . բայց ապահով եմ թէ ամէն անգամ
որ ժամանակ ունեցած է , գրած է : Տեսնէք ինչ նուէր-
ներ զրկած է ինձի : Նախ պանքտոմսեր կը զրկէր , յետոյ

երբ տեսաւ որ զբամասունը կը թողէի զանոնք , — վասն
զի ինչ պէտք ունէի ես զրամի , — սկսաւ ծրարներով
ազուոր բաներ զրկել , զքսուհիի վայել մատաքսէ հա-
գուստներ , ցփսիներ : Երեսակայեցէք ինձի պէս կնկան
մը համար փափուկ փետուրներ : Այնքան բուրդէ ծած-
կոցներ զրկեց որ բազմանդամ ընտանիքի մը պէտքե-
րուն իսկ պիտի բաւէր : Յետոյ թէյ և շաքար զրկեց ,
չեմ գիտեր քանի օխայ , բայց շխտակը սքանչելի թէյ
էր , իցին թէ մէյսէկ գաւաթ կարենայինք խմել ձեզի
հետ , սիրելի՛ տիկին :

— Հիմայ լուրը զրկած է որ երթաք իրեն հետ
ապրիք :

— Ո՛չ , բան մը չի գիտեր այդ մասին . անակնկալ
մը ընել կ'ուզեմ իրեն : Տեսալիս տէրը այս ամառ մեռաւ ,
ու հիմակուան տէրը անոր պէտք ունենալով , զիս հա-
նել ուզեց : Բաւական ցաւ զգացի , որովհետեւ
երեսունըհինգ տարի , ամառ ձմեռ ապրած եմ այնտեղ ,
և այս հարուածը սոսկալի եկաւ յանկարծ . բայց վեր-
ջապէս ես ինձի ըսի . « Զողո՞ մի՛ ըներ , գնա՛ շխտակ
Լատին քով , ան ուրախութեամբ կ'ընդունի քեզի » .
ուստի ամէն ինչ ծախեցի և ճամբայ ելայ :

— Լոնտոնի մէջ ազէկ զիրք ունի՞ :

— Ո՛հ , Լատիս երեւելի անձնաւորութիւն մըն է ,
ճարտար բժիշկ մը . իրեն յատուկ կառքը , ընդարձակ
տուն մը և ծառաներ ունի : Պարոն Մէյսըն , մեր գիւ-
ղին բժիշկը , կ'ըսէ թէ Լոնտոնի առաջնակարգ տաքթիս-
ներէն մէկն է և պարծանք կը բերէ ինձի : Ով զիտէ
որչա՞փ ուրախ պիտի ըլլայ իր ծերունի մայրիկը տեսնե-
լով : Թերեւս փողոցը դէմս ելլէ , հակառակ պարագային ,
իր տունը կը գտնեմ . ետեւի զունէն ներս կը մտնեմ

առանց տեսնուելու, ու ծառային կ'ըսեմ որ երթայ Տօքթորին իմացնէ թէ մէկը եկեր է անպատճառ զինքը տեսնել կ'ուզէ:

Պառաւ կիներ կանգ առաւ կէս հառաչանք մը կէս ծիծաղ մը արձակելով, յետոյ արցունքները սրբելով յարեց.

— Այնքան երկար ատեն այս գաղափարին վրայ խորհած ու երազած եմ, որ հիմայ ինքզինքս շատ երջանիկ կ'զգամ մեռնելէս առաջ այս փափաքիս իրագործուիլը տեսնելով:

Ամպերը հետզհետէ կը ծածկեն փայլուն աստղերը ու բարակ անձրեւ մը կ'սկսի տեղալ: Փոքրիկ կաթիլները ապակիները կ'արատեն և դուրսի լոյսերը կը մշուշն: Մեկուսի լոյսերը կ'սկսին մօտենալ իրարու և լամպարները հեռատեսիլ շարքեր կը կազմեն. հիմայ այդ շարքերուն շուրջը տուններ կը տեսնուին թէ՛ մէկ կողմը թէ՛ միւս կողմը, փոխանակ թումբերու և մացառնե՛րու: Շոգեկառքը իսկոյն կը կենայ, տոմսահաւաք մը դուռը կը բանայ մատախուղի բուքի մը մուտ տալով, ու տոմսակները կը հարցնէ. սաստիկ կը զայրանայ անձարակութենէն և դանդաղութենէն այդ երկու կիներուն որոնք չափազանց ապահով տեղ մը փնտռած էին իրենց տոմսակները պահելու համար, և հիմայ մոռցած էին այդ ապահով տեղը:

Վայրկեան մը յետոյ շոգեկառքը Բուտինկոլըն հասած էր: Իրարանցում և աճապարանք, ազմուկ ու բեռնակիրներ, կառքեր ու մեքենայի ձայներ, ճշմարիտ խուճապ մը այդ գեղջուկներուն չլացած աչքերուն և խուլցած ականջներուն համար:

Գ Լ ՈՒ Խ Բ.

Հնադարեան հանդարտ փողոցի մը մէջ, Բօրդմէն Աքուէրի մօտ դուռ մը կայ, պղինձէ ցուցատախտակով մը որուն վրայ գրուած է «Տօքթոր Բարդըր»: Դուռը արտակարգ երեւոյթ մը չունի այդ պղինձը կրելուն համար, որովհետեւ այդ փողոցին մէջ բոլոր տուններուն բնակիչներն ալ բժիշկներ և երաժշտութեան ուսուցիչներ են: Հին ձեւով տուն մըն է ատիկա ամրաչէն, հաւանաբար անցեալ դարուն սկիզբները կառուցուած, այն ատեն երբ մարդիկ գիտէին հաստատուն չէնքեր չինել թէև ոչ այնչափ գեղեցիկ: Տոկուն պատեր ունէր, որոնցմէ խօսակցութիւնս չէր կրնար թափանցել դրացիիդ տունը: Տախտակամածը աղէկ հաստատուած էր, այնպէս որ եթէ պարել ուզէիր վախ չկար որ յանկարծ գետնայարկը իջնես: Ապակիներուն բոլորտիքը ծանր շրջանակներ կային և ապակիի փոքրիկ քառակներ սանդուխները փայտէ շինուած էին խիտ խիտ հիւսուած բազրիքներով. այնպիսի տուն մըն էր վերջապէս որմէ տանտիկիները չեն խնորհիր, իբր թէ նուազ սիրուն ըլլար քան այն գեղեցիկ ապարանքները որոնք կաւուով ու գածով կառուցուած են, քան ներկուած և ոսկեղօծուած այն տուները զորս այնքան արագօրէն կը չինեն այսօր: Այս տանը դրան առջեւ հարկ չկար գանգակ զարնելու և ցած ձայնով ու ակնածանքով ծառային անհանգստութիւն պատճառելու, երբ ան խոհանոցին մէջ զբաղած է լրագիր կարդալու. կրնայի՞ր առանց ինքզինքդ ծանուցանելու Տր. Բարդըրի խորհրդակցական սենեակը մտնել և հետը տեսակցիլ: Սենեակին մէջ ուշադրութեան

արժանի բան մը չկար . մատենադարան մը բժշկական և գիտական գիրքերով լեցուն , խորշաւոր մեծ գրասեղան մը թուղթ դնելու համար և կրծագէտ մը անոր վրայ . ընթերցումի համար կանանչ լուսամտիով լամպար մը , քովը սեղան մը աւելի շատ գիրքերով ու թուղթերով . պատուհանին մէջ խոշոր թաղարով տունկ մը , կրակաբանին վրայ երեւելի բժիշկներու և վիրաբույժներու շքանակուած լուսանկարներ , թրքական թանձր գորգ մը և կաշիէ ծանր աթոռներ :

Զարմանալի բան մը կայ մարդուն վրայ , ձօն Քլէմընդ Քարզըրի վրայ , սակայն չեմ կրնար մանրամասնօրէն նկարագրել ձեզի ճակատը , աչքերը , քիթն ու բերանը : Գանձաւոր գեղեցկութեան տէր մարդ մը չէ , այն դէմքերէն չէ զոր քանդակագործ մը պիտի ուզէր կազապարել կամ նկարիչ մը նկարել . սակայն այնպիսի դէմք մը ունի որ անգամ մը տեսնողը ա՛լ երբեք չի կրնար մոռնալ : Բան մը կայ իր վրայ որ մարդս ակամայ կը հրապուրէ : Իր խորունկ աչքերուն մէջ , բերնին և թուշին զօրաւոր զիծերուն մէջ , ուժ մը զրոյմուած է , ուժ մը որ նոյն իսկ ամենէն տգեղները կը գեղեցկացնէ , բարձրութիւն մը և գերազանցութիւն մը սփռելով սեւ մլտտ մեքենայի մը շուրջն անգամ : Արդարեւ զօրութիւնը գեղեցկութիւն է , վասն զի թուրութեան մէջ ճշմարիտ գեղեցկութիւն չկայ , ո՛չ Ֆիդիքական , ո՛չ ալ մտաւորական : Իր աչքերը շատ ուրիշ բժիշկներու ակնարկին գեղեցկութիւնը ունին , քաղցր և համբերող դարձած մարդկային տկարութեան և ամէն տեսակ ցաւերու փորձառութենէն . սուր և թափանցուն՝ իբր թէ վշտի և հիւանդութեան մշուշին խորը մխրձած ըլլային յոյս փնտռելով և գտնելով զայն ուր որ ուրիշներ

միայն յուսահատութիւն կը գտնեն . քաջ և անցողողը՝ իբր թէ մահուան հետ շարունակ դէմ՝ դիմաց ելած ըլլային . ջինջ և բարի՝ իբր թէ գիտութեան պանծալի ապակիէն ներս նայած՝ և հոն տեսած ըլլային անմահ բազուկներու աշխատանքը . վասն զի տարակոյս չկայ թէ երբ գիտութիւնը չփութութիւն և տարակոյս յառաջ կը բերէ , ապացոյց է թէ զիտողին աչքը նսեմ կամ խեղաթիւրուած է , կամ թէ բոլորովին անվարժ է ապակին պէտք եղածին պէս գործածելու : Սակայն այս գիշեր տարրեր նայուածք մը կայ անոր աչքերուն մէջ . ցաւ , ձանձրոյթ և թուրութիւն հեռու են իր միտքէն , ու գիտութեան ապակիէն ներս նայելու զբաղած չէ , թէպէտ բժշկական հանդէս մը ունի բացուած իր դիմացը և թղթահատ մը ձեռքին մէջ , թերթերը կտրելու համար , աչքերը կը թափառին դէպի մանիշակներու փունջ մը սեղանին վրայ զմայելի գաւաթի մը մէջ զրուած , ու ինք կը նայի վարդագոյն ապակիներէ ներս դէպ ի յաջողակ սնցեալ մը , գոհացուցիչ ներկայ մը , և գեղեցիկ ապագայ մը :

Աշխարհիս վրայ ազնիւ կերպով բարձրանալը ճիշդ այնքան դժուար է որքան իջնելը , սակայն ամէն ոք համամիտ է թէ Տր . Քարթըր կարող էր այդ բանին այն պատճառաւ միայն որ յաւակնոտ չէր ամենեւին :

Իր ծնունդէն չէր ամչնար , ոչ ալ կը պարծննար անոր վրայ . բոլոր անոնց որ իր ընտանիքին վրայ տեղեկութիւն կը հարցնէին , կ'ըսէր . «Ծնողքս Սըմըրսէթի մէջ աղքատ գործաւորներ էին , և նոյն իսկ չեմ գիտեր թէ ո՛վ է մեծ հայրս՝ ամէն բան Պարոն Սավիլին կը պարտիմ :» Եւ ասիկա կ'ըսէր ժպիտով մը ու հանդարտ կերպարանքով մը : Այրերը կ'ըսէին . «Ձօն Քարզըր

բարի, ճարտար և ուղղամիտ մարդ մըն է որ մնափառութիւն չունի ամենեւին : Մինչ կիները նոյնը կը մտածէին իր մասին, թէպէտ տարբեր կերպով կ'արտայայտէին իրենց միտքը ըսելով . «Այս մարդը ո՛չ խաբերայութիւն ունի ոչ ալ գաղտնիք :» Ճօն Գարդըր այս պարզ և ճիշդ խօսքերը ըսած միջոցին կը նշմարէր հեռուէն նկարագեղ յարգածածուկ տնակը իր մանկութեան, այժտերեւներով ծածկուած դուռը, և ծերունի ու պատկառելի նահապետը ձերմակ մագերով, բնութեան ազնուականներէն մէկը, իր գաւազանին վրայ յեցած և տղան օրհնելու գրաղած, և հետզհետէ կը մոռնար տնակին մօտ գտնուած աղտոտ գոմը, կանանչ բաձկոնակը ու խոշոր կօշիկներով հայրիկը :

Սակայն դառնանք մանկչակներուն որոնք խորհրդակցութեան սենեակին մէջ անուշ բուրում մը կը սիրեն և կը յանկուցանեն Տր. Գարդըրի մտածումը բժշկական հանդէսէն դէպ ի գանոնք նուիրողը : Այդ աղջկան անունն ալ Մանիչակ էր, և իր աչքերն ալ նոյն գոյնը ունէին, թէպէտ երկայն թարթիչներուն չուքին տակ սեւ կ'երեւային : Ճօն Գարդըրէն գատ, ոչ ոք արտօնութիւն ունէր ուղղակի նայելու այդ աչքերուն մէջ և անոնց գեղեցկութիւնը դիտելու : Հիմայ իր ձեռքը կը դողդղայ գեղեցիկ գաւաթը առնելու համար զայն երկնցուցած պահուն, և թարմ ու քաղցրաբոյր ծաղիկները թեթեւօրէն կը հալին իր շրթունքներուն զանոնք դէպ ի դէմքը տարած ատեն :

Երկու օրէ ի վեր նշանուած էր. երկու օրէ ի վեր այս իմաստուն երիտասարդ բժիշկը, այն բարձրութեան հասած յաջող մարդը, ուսման այնպիսի մթերքներով, այնքան զօրեղ իմացականութեամբ, այնքան թարմ,

հանդարտ մտքով օժտուած մարդը, տասնութը ասրեկան աղջկան մը դիմացը կը կարմրէր և կը վրդովէր : Եթէ իր արտասանած բառերը գրէի, պարզապէս տխմար մէկը պիտի կարծէիք իմ հերոսս : Բայց միթէ ասիկա սովորական չէ ամէնուն : Գեղեցիկ, բանաստեղծական սիրոյ պարագաներ թատերախաղերու և գիրքերու մէջ կը գտնուին, սակայն շատ հազուագիւտ են իրական կեանքի մէջ : Հագարէն մէկ սիրոյ պարագայ մը չի գտնուիր որ արժանի ըլլայ գրի առնուելու, տպուելու և քննադատ աչքերէ կարդացուելու : Բոլորովին տարբեր մարդ մըն էր Տոքթորը երբ Սըր Ճօն Միրտիթին գնաց, պարզապէս անոր հասկցնելու համար թէ ինքը ծագումով հաւասար չէր անոր աղջկանը :

— Տղաս, պատասխանեց իմաստուն դեր-պարոնը, հազիւ տասը ընտանիք կայ Անգլիոյ մէջ որ կարենայ համարձակիլ իր ցեղահամարը մերիններուն քով դնելու, և ըստ իս, մեծ տարբերութիւն մը չկայ քու, հօրդ կամ մեծ հօրդ միջեւ :

— Ես իսկ հազիւ կրնամ ինքզինքս ընկերական դիրքի տէր մարդ մը նկատել, չարունակեց երիտասարդը գրեթէ վստահ իր յաջողութեանը մասին :

— Կը բաւէ՛, սիրելի տղաս, կը բաւէ : Կը յարգեմ քու անկեղծութիւնդ, և մեծապէս կը գնահատեմ զքեզ իբրև առաքինի մարդ մը — Աստուծոյ ամենէն ազնիւ արարածը — ո՞վ պիտի համարձակի ըսել թէ ազնուական մըն ալ չես դուն : Օ՛ն, տղաս, ձեռք տանք իրարու և Աստուած օրհնէ՛ զքեզ : Մանիչակը հիւբանոցն է : Չարածճի՛ աղջիկ, գիտէի թէ ասոնկ պիտի ըլլար, այս իրիկուն ժամը եօթնին մեզի հետ կ'ընթերս անուշտ :

Անտարակոյս խոնկեմ դեր-պարոնը Տր. Գարդըրի

նիւթական վիճակն ալ նկատի կ'առնէր ու սեծապէս կը գնահատէր անոր յաջողութիւնը, և բաղգատելով ընտանիքի ու ծագումն առաւելութիւնները յաջողութեան և զբամական կարողութեան հետ, հաստատած էր թէ այս վերջինները կարեւորագոյններն էին կեանքի մէջ:

Այսպէս Տր. Քարղըր վարդապոյն երազներ յորինելու վրայ էր իր խաղաղ սենեակին մէջ այն իրիկունը, ինչ որ պատշաճ և ընտանիքի Մանիչակ Միտրիթի հետ երկու օր երազի աշխարհներու մէջ թափառելէ յետոյ: Սակայն ըստ որում մանիչակներուն բուրումը զինքը առաջնորդած էր զանոնք նուիրողին վրայ մտածելու, նորէն իր միտքը դարձաւ զէպ ի գարնան օր մը շատ տարիներ առաջ Սընիպրուքի մէջ, և աչքին առջև բերաւ բոլոր մը ուր առաջին մանիչակները կը ծլէին Քրօֆիզ Ֆարմ տանող հովանուտ գաշտագետնի մը մէջ: Միթէ մանիչակները այսքան անուշ բուրած էին երբեք: Հիմայ կը յիշէ այն իրիկունը որ զպրոցէն արձակուելուն գացած էր ագարակէն կաթ բերելու, և մանիչակներուն բուրումը հրաւիրած էր զինքը զէպ ի ճամբուն քովն փոքրիկ տերեւները, զորս աչնան փոթորկոտ հովերը հոն մղած էին: Յանկարծ իր ետեւէն ձայն մը կը լսէ, ետին կը գտնայ ու կը տեսնէ որ կաթին ամանը ինկեր է, և Քրօֆիթի պղտիկ շունը քարերուն վրայ թափած կաթը կը լզէ: Իր բարկութեան, վախին և անապաւանքին հետեւանքով, օտքը կը սահի, ետ ցատքեղ ուղած միջոցին, և բոլոր մարմնովը ջուրին մէջ լինալով, գլուարին կացութեան մը մատնուած կը պայքարի, յետոյ լալով տուն կ'երթայ թրջած գոգնոցով, աղտոտած զէմքով, պարսպ կաթի ամանով և քաղցրարոյր մանիչակներով, որոնք իր այս ձախորդութեան պատճառ

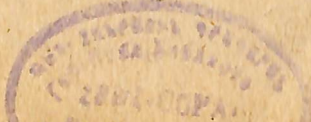
եղած էին և զորս անգիտակցաբար իր փոքրիկ ճանկրտուած ձեռքին մէջ սեղմած էր: Ու կը յիշէ իր մայրը — ո՛հ, ո՛րքան բարի էր ան միշտ: — Դեռ կը յիշէր փոփարար հպումը իր մօրը գոգնոցին, որով աղտ և արցունք անհետացան. և դեռ ականջին մէջ էր անոր ձայնը երբ ըսած էր իրեն. «Հոգը մի՛ ընէր, լռէ՛, տղաս:» Իր մօրը յիշատակը շատ անուշ կուզայ այդ վայրկեանին, և միտքը կը դնէ որ ամէն նեղութիւն յանձն առնէ, ամուսնանալէ առաջ, երթալ զինքը տեսնելու համար գոնէ մէկ երկու ժամ, որպէսզի վստահ ըլլայ թէ հանգիստ է և թէ ինքզինքը չի մաշեցնէր աշխատելով: Երբեք կը խայթէ զինքը քիչ մը, երբ կը խորհի թէ որքան ուրախութիւն պիտի պատճառէր իր տեսքը ծերունի կնկանը, և քանի քանի տարիներէ ի վեր գացած չէր զայն տեսնելու: Այսուհանդերձ միթիթարիչ ձայն մը կ'ըսէր իրեն թէ էսպէս բարի տղայ մը եղած էր, և թէ զիպուածն էր և ոչ զիտաւորութիւնը՝ որ զինքը հեռու պահած էր անկէ: «Վերջապէս, կ'ըսէ ինքնիրեն, գալ ամիս կ'երթամ մայրս կը տեսնեմ անպատճառ:»

2479

Ծիշտ այդ միջոցին սենեկապանը դուռը կը զարնէ: Տք. Քարղըր յանկարծ կ'սթափի. կ'զգայ թէ իր թափառկոտ մտածումները որքան հեռու տարեր էին զինքը իր խորհրդակցական սենեակէն և բժշկական հանդէսէն:

- Ի՛նչ կայ, Հայտըր:
- Կ'աղաչեմ, պարո՛ն, կ'ին մը եկեր է զձեզ տեսնել կ'ուզէ: Ըսի իրեն թէ ժամանակը շատ ուշ էր, և թէ մասնաւորապէս գրագած էիք. սակայն չէնաց, պարո՛ն:

— Անուն ի՛նչ է:
Փոքրիկ ժպիտ մը խանգարած էր Պ. Հայտըրի

սովորաբար հանդարտ դէմքը, կարծես զուարճալի դիպու-
ռածի մը յիշատակովը :

— Անունը չտուաւ, պարոն, և չըսաւ թէ ինչ
կ'ուզէր, թէպէտ հասկցուցի իրեն թէ այդչափը չէր
բաւեր. բայց ըսաւ թէ շատ կարեւոր գործի մը համար
եկած էր, պարոն :

— Ի՞նչ տեսակ կ'ին է :

Մարդուն բերնին անկիւնները կծկուեցան, և հագով
մը ծածկեց ծիծաղի մը սկզբնաւորութիւնը :

— Ներեցէ՛ք, պարոն, կարծես թէ գիւղէն եկած է,
պտուաւ գեղջկուէիի մը կերպարանքը ունի :

Թերեւս մանիչակներուն բուրումը և գիւղին յիշա-
տակները, զորս վերյուշած էր, լաւագոյն տրամադրու-
թեան մը մէջ դրած էին զինքը : Ուստի փոխանակ
մերժելու այդ անհարկի հիւրը, ըսաւ. «Է՛հ, թող ներս
գայ» : Եւ մարդը զարմանքով հեռացաւ :

«Պառաւ գեղջկուէի մը» կերպով մը իր մայրը
յիշեցնող նկարագրութիւն մըն էր աղիւսէ ճամբէն
քայած միջոցին, կիրակնօրեայ գղակը գլուխը, և սան-
դալները ձեռքը, որոնց զոյգ ոտնակապերը ու ջրըն-
կալները իր կարճ կիսագգեստին կը զարնուէին :
Բժիշկը կը խորհի ինքնիրեն, և ճիշտ ժպտած միջոցին՝
դուռը կը բացուի, և լուսաւորուած սենեակին մէջ կը
տեսնէ իր մայրը, կիրակնօրեայ գտակովը, սանդալները
ձեռքը բռնած. անոր ետեւէն կուգար յարգելի Հայտըր
անշուղի ժպտով մը :

Ի պատիւ իրեն, պէտք է ըսել թէ առաջին վայր-
կեանին՝ ուրախութիւնը ամէնէն մեծ զգացումը եղաւ
իր մտքին : Առաջին խորհուրդները լաւագոյնները և
սրբագոյններն են միշտ :

— Մայր, դո՛ւն ես, մայրս, աղաղակեց զարմա-
ցական զուարթ շեշտով մը, ինչպէս պիտի ընէր տասնը
հինգ տարի առաջ, եթէ յանկարծ Մարթէլի խանութը
եկած ըլլար անիկա : Նոյն իսկ ուշադրութիւն չըրաւ թէ
դուռը աղէկ գոցուած էր և թէ Պ. Հայտըր ի՞նչ պիտի
խորհէր : Աչքին չերեւաց թէ անոր վրան գլուխը
աղտոտեր էր ճամբորդութենէն, և չտեսաւ իսկ թէ
սանդալները իր բաց գրքին վրայ դրեր՝ ու մանիչակ-
ներու գաւաթը տապալեր էր : Իր մօրը դողդոջուն և
կարծրացած ձեռքը իրեններուն մէջ առաւ, և կը համ-
բուրէր անոր խորշումած այտերը որոնք անճառ ուրա-
խութեան արցունքներով թրջուած էին, ու կը կրկնէր.
«Մայր, դո՛ւն ես, մայրս» :

Գո՛հ եմ ասիկա իր մասին գրելուս, գո՛հ եմ որ
հէք կ'ինը այդ մեծ երջանկութիւնը ունեցաւ գոնէ,
իրականացնելով իր երկարամեայ յոյսերն ու կարօտները,
որոնք քաղցր մխիթարանք մըն էին յետագայ օրերուն,
երբ պիտի ստիպուէր դէպի անցեալը դառնալ արժանք
զտնելու համար :

Կեանքի մէջ շատ հեշտալի վայրկեաններ կան, — ի՞նչ
կ'ուզեն թո՛ղ ըսեն մարդիկ աշխարհիս յուսախարու-
թեանց և ունայնութեան մասին, — երբ յոյսը իրականա-
ցած է և փափաքը կատարուած. սակայն ասիկա վայր-
կեան մը միայն կը տեսէ, ոչ աւելի. նախաճաշակ մըն է
լոկ ապագայ ուրախութիւններու, զորս պիտի վայելենք
յաւիտենական կեանքին մէջ :

Ծերուկ կ'ինը այդ միջոցին տղուն թեւին կառչած
էր ու կը հեծկտար ըսելով. «Լա՛տի, զաւա՛կս,
Լա՛տի» :

Աչքերը այնքան լեցուած էին արցունքով, որ

տողուն երեսը չէր կարող տեսնել կամ զիտել թէ որքան խոշորացած, բարձրացած և գեղեցիկ երիտասարդ մը եղած էր ան: Երբ թիկնաթոռին վրայ նստաւ, նախ չունչ առաւ, յետոյ արտասուելից աչքերը սրբեց ու սկսաւ գրպանին մէջ փնտռել արծաթ չրջանակով ակնոցը զոր իր հօրմէն ժառանգած էր, և զոր Ղատի լաւ կը յիշէր տեսած ըլլալով ընտանեկան Սատուածաշունչին մէջ պահուած, որ մեծ շուքով ու արարողութեամբ մէջտեղ կը հանուէր կիրակի իրիկունները:

— Լա՛տի, տղա՛ս, աղէկ մը նայի՛մ երեսդ, ըսաւ:

Ս.յդ պահուն բարի հրեշտակ մը իր քնքուշ թեւը տարածած ըլլալու էր մօրը և տղուն միջեւ, որ անկարող դարձուց հէք կինը տեսնելու իր գաւկին զէմքը այլայլող ակնարկը: Հիմայ հաճոյքը հեռացեր էր հոնկէ, և չփոթութիւն ու անձկութիւն յաջորդեր էին անոնց:

— Ի՞նչպէս եկար, մա՛յր, հարցուց մեծ ձիգ մը ընելով ծածկելու համար իր ձայնին խստութիւնն ու գայրոյթը:

— Շոգեկառքով եկայ, տղա՛ս, պատասխանեց պառաւ կինը, և չիտակը ըսելով սոսկալի նեղուեցայ, սակայն աղատեցայ վերջապէս. իրաւ է որ չոգեկառքը աղուոր բան է երբ մարդ վարժուի անոր: Բաւական վարժուեր էի ես ալ, երբ Լոնտոնի կայաքանը հասանք: Ս.յն ի՛նչ բազմութիւն էր և ինչպէս կը հրմշտկէին զիրար: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընէի, եթէ պարոն մը չգար չհարցնէր թէ ո՛ւր կ'ուզէի երթալ: Բարձրահասակ պետաւոր մարդ մըն էր, քիչ մը պարոն ճօնսին կը նմանէր, կարելի է կը ճանչնաս. շատ ազնիւ մարդ մըն էր ամէն պարագայի մէջ:

Ճօն Քարդըր աւելորդ համարեց ըսել թէ Լոնտոնի մէջ պետաւոր մարդիկ շատ կային:

— Ինչո՞ւ համար գալը չգրեցիր ինծի:

— Ո՛հ, յանկարծական հաճոյք մը պատճառով ուզեցի քեզի, յետոյ գիտէի թէ անհանգիստ պիտի ըլլայիր, և պիտի կասկածէիր թէ մէջէն չպիտի կարենամ ելլել. սակայն այդ աստիճան անճարակ կին մը չեմ ես, Լատի՛ս:

— Տեսկին մէջ ո՛վ պահապան ձգեցիր:

— Տեսկը ծախուեցաւ. և այդ էր պատճառը որ այսպէս յանկարծ ելայ եկայ: Ինքնիրենա ըսի. «Լատին բնակարան մը շտկած է. ի հարկէ պատրաստ տեղ մը կ'ունենայ իր ծերուկ մօրը համար» Եթէ մինչեւ հիմայ զիս քովդ չկանչեցիր, անշուշտ խորհեցար թէ իմ վաղեմի բնակարանս չպիտի ուզէի թողուլ: Սակայն այնքան կարօտցեր էի քեզի որ աչքիս չերեւաց թէ ամուսնոյս գերեզմանն ու ամէն ինչ հոն կը թողէի:

— Ո՞րչափ ատեն հոս կենալու միտք ունիս:

— Մինչեւ որ ինձմէ ձանձրանաս, Լա՛տի, կամ մինչեւ այն օրը որ զիս տանիս ամուսնոյս քով թաղես, վասն զի հոն կ'ուզեմ թաղուիլ եթէ կարելի ըլլայ: Իմացած եմ թէ շատ սուղի կը նստի մեռելները քաղաքէ քաղաք փոխադրելը, և թերեւս ասիկա գործիդ չգայ:

Ճօն Քարդըր գնաց կրակը հրահրելու, մինչդեռ իր մայրը հինէն նորէն տեղեկութիւններ կուտար գեղղին վրայօք և այնպիսի մարդոց մասին զորս շատոնցուրնէ ի վեր մոռցեր էր ինքը կամ բնաւ ճանչցած չէր: Մերթ կը պատմէր իր ճամբորդութիւնը, որ պառաւ կնկանը համար աւելի մեծ քաջագործութիւն մը կ'երեւար քան տեղակալ Քարմըլօսի ճամբորդութիւնը Ափրիկէի մէջ. մերթ կը կրկնէր նորէն ու նորէն թէ որքան երջանիկ էր տղան տեսնելուն համար:

Մինչդեռ Տոքթորը անուշադիր անոր խօսածներուն , վառարանով զբաղիլ կը ձեւացնէր : իր սիտքը կը տանջուէր խորհելով ճար մը գտնել ազատելու այդ պահուն իր գտնուած դժուարին կացութենէն : Չեր ուզեր վիրաւորել իր մայրը , ոչ ալ անգուժ գտնուել անոր հանդէպ . սակայն անոր հետ ապրելը բոլորովին խնդրէն դուրս բան մըն էր : Այդ պարագան պիտի տապալէր իր բոլոր յոյսերը և իր արուեստին ու ժողովուրդին մէջ ունեցած դիրքը : Գալով իր նշանախօսութեան , նոյն իսկ չէր համարձակեր Մանիշակին վրայ խորհիլ այդ բոպէն : Կը ճանչնար մէկ քանի բժիշկներ որոնց մայրերը իրենց հետ կ'ապրէին , տուներնին կը կառավարէին , հլեր կ'ընդունէին , սեղանին գլուխը կը բազմէին , սակայն անոնք վայելուչ տիկիներ էին , բոլորովին տարբեր իր մօրմէն : Միթէ կարելի էր որ իր մայրը չորս հինգ ծառայի գլուխ անցնէր : Եւ խկոյն յիշեց Հայտըրի ժպիտը մօրը ներս մտած միջոցին : Շատ հաւանական էր որ ծաղրանքի առարկայ պիտի դառնար անիկա ծառաներուն :

Մինչ այս խորհուրդներուն մէջ կը տարուբերէր , յանկարծ ունեկին վար ինկաւ ձեռքէն , ստիպել շառաչիւն մը հանելով : Պառաւ կինը խկոյն վեր ցատքեց աթոռին վրայէն , երբ իր գիւղին մէջ պատահած դէպք մը կը պատմէր :

— Ո՛հ , լեղիս բրդաւ , գոչեց : Յոգնութենէս քիչ մը ջիղերս զրգուած ըլլալու են :

Անոր ձերմակ զողորջուն զէմքին տեսքը տղուն սրտին ազդեց :

— Յոգնած կ'երեւաս , մայր , ըսաւ , պէտք է թէյ մը խմես և երթաս պանկիս :

— Աղէկ ըսիր , տղա՛ս , իմ ալ մտքէս ատիկա

կ'անցնէր կոր : յիշեցիր թէ մայրդ ինչ կը սիրէ ամէնէն աւելի . ապրի՛ս , գաւա՛կս :

Այդ պահուն խկոյն խորհեցաւ թէ ամէնէն աղէկ միջոցը անոր հանգիստ ընել տայն էր . հետեւեալ օրը բան մը խորհելու էր անպատճառ : Ժամը տասն էր , և խեղճ կինը խիստ յոգնած կ'երեւար : Պէտք էր որ զայն պառկելու զրկէր , և նստէր հանդարտօրէն իր ծրագրերը կարգադրէր , որովհետեւ պատահարին յանկարծական հանգամանքը չիօթեր ու պղտորեր էր իր սիտքը :

— Ըսե՛մ որ թէյ բերեն , դուն հանդարտ նստե՛ և յոգնութիւն առ , ըսաւ : Յետոյ ուժգին հնչեցուց զանգակը ու դուրս ելաւ , դուռը իր ետեւէն գոցելով : Երբեք այնքան ինքնազիտակից և անհամոզիտ զգացած չէր ինքզինքը , որքան այն պահուն՝ կրք ծառան խոհանոցէն վեր ելելով , սովորականին պէս ակնածոտ իր առջև կեցաւ : Այնպէս զգաց թէ աչքերուն , ձայնին , ձեռքերուն սանձը կորսնցուցեր էր : Կարծես կը քաջուէր ուղղակի մարդուն երեսը նայելու , և ի զուր կը ջանար աղերսական չեչոտ մը տալ իր ձայնին ու չէր յաջողեր : Չեռքերը գրպանը դրաւ , գլուխը վեր բռնեց և սուր ակնարկով մը մարդուն նայեցաւ հրամայական չեչոտ մը առնելով , բոլորովին տարբեր ծառաներուն հանդէպ իր սովորաբար քաղաքավար վարմունքէն , երեւակայելով թէ այդ կերպով մարդուն մտքին պիտի թեկադրէր թէ կատարելապէս հանդարտ էր , և թէ արտասովոր բան մը չէր պատահած :

— Ինձի նայէ՛ , ըսաւ , շուտ թէյ մը բեր՝ ճաշատնեւակը , և խոհարարին ըսէ՛ որ քիչ մը պող միս տայ :

— Տիկինը այս գիշեր հո՛ս պիտի կենայ , պարո՛ն : Այս բառերը այնպէս խայթեցին Տր . Քարզըրը ,

որ ուզեց մարդը բռնել ու խոհանոցին սանդուխէն վար նետել, սակայն բարեբախտաբար ինքզինքը զսպեց:

— Այո՛, հոս պիտի կենայ, պատասխանեց. ննջասենեակը պատրաստէ՛, վառարանը վառէ՛ և ամէն բան կարգադրէ՛, կարելի եղածին չափ հանգիստ ընել տալու համար իրեն, հասկցա՛ր:

— Այո՛, պարո՛ն:

Մարդը վայրկեան մը վարանեցաւ տեսնելու համար թէ դեռ ի՛նչ հրաման պիտի տայ, մինչ Տր. Քարդըր կէս մը ետին դարձաւ և անդին նայելով յարեց.

— Հին, շատ հին բարեկամուհի մըն է, ստնտուս է. ուստի կ'ուզեմ որ հանգիստ ընէ: Միայն մէկ գիշեր մը հոս պիտի կենայ:

Խորհրդասենեակին դուռը բացած ատեն այնպէս զգաց թէ յուսացածէն աղէկ զսպած էր ինքզինքը, և վերջապէս սուտ խօսք մըն ալ ըրած չէր: Միթէ այդ կինը իր ամէնէն հին բարեկամուհին և իր բնական ստնտուն չէր: Արդարեւ երբեք աւելի պատկառելի չէր երեւցած, ինչպէս Հայտըր նշմարեց:

Քիչ վերջը ծառան ներս մտաւ իմաց տալու համար թէ կերակուրը պատրաստ էր:

— Կերակուրդ խոհանոցին մէջ ուտելու սովորութիւն ունիս, Լատի՛, հարցուց պառաւ կինը: Ինձի համար անկէ հանգիստ տեղ չկայ, թէպէտ քաղաքակրթեալ մարդիկ իրենց տանը լաւագոյն սենեակին մէջ կը նստին միշտ:

Հայտըր կամացուկ մը քաշուեցաւ:

— Լո՛ւէ՛, մայր, ըսաւ Տր. Քարդըր, թո՛ղ ծառան զուրս կլէ՛, յետոյ կը շարունակենք մեր խօսակցութիւնը: Խեղճ կինը ապա՛ծ մնաց և ձայնը կտրեց, մինչդեռ

տղան ճաշասենեակը տարաւ զինքը, ուր թէյը պատրաստուած էր արքունի շքեղութեամբ — ինչպէս թուեցաւ ծերուկ կնկանը — ձերմակ սփռոցներու և փայլուն արծաթեղէններու մէջտեղը:

— Դուն գործիդ դնա՛, ըսաւ բժիշկը ծառային, պէտք ունեցած ատեննիս կը կանչենք զքեզ:

— Ա՛ն տեսնեք, մա՛յր, յարեց գաւաթ մը թէյ մատուցանելով մօրը: Ա՛լ բաւական խօսեցար, քիչ մըն ալ կեր նայի՛մ:

Արծաթ թէյամանին պերճանքը կնկանը բոլոր ուշադրութիւնը գրաւեր էր:

— Յուսամ թէ աղէկ պատրաստուած է. ժամանակաւ քու շինած թէյդ միտքս կուգայ կոր, մայրի՛կ, սրճագոյն թէյամանին մէջ:

Որքա՛ն դիւրին և հաճելի էր Տր. Քարդըրին համար բարութեամբ և մտերմօրէն վարուիլ իր մօրը հետ, երբ առանձին կը գտնուէին սենեակին մէջ: Որքա՛ն հաճոյք կ'զգար իր խեղճ մօրը վրայ հսկելով և անոր գուարթանալը տեսնելով, ուտելիքներուն, տաքութեան և գորովին ազդեցութեան տակ ինքզինքը գտած: Կը սիրէր տեսնել անոր հիացումը և զարմանքը ամէն բանի մասին. և սրտանց ու մանկական պարզութեամբ կը խնդար անոր միամիտ ու անմեղ դիտողութիւններուն վրայ:

Թէյը աւարտելէ յետոյ խորհրդասենեակ դարձան, և պառաւ կինը թիկնաթողին վրայ նստաւ, ոտքերը բարձին վրայ դնելով և քղանցքը ծունկերուն վրայ դարձնելով: Տր. Քարդըր իր աթոռը անոր մօտեցուց և պատրաստուեցաւ իր գծուարին առաջարկներուն սկսիլ:

— Մա՛յր, ըսաւ ձեռքին մէկը անոր թեւին վրայ դնելով, երանի՛ թէ գալը իմաց տուած ըլլայիր ինձի:

Տղուն ձեռքը իր խորշումն ու կարծրացած ձեռքերուն մէջ առնելով պատասխանեց .

— Կարծես թէ ե՛րբ և ի՛նչ պարտադալի մէջ ալ գայե՛, ուրախ պիտի ըլլայիր զիս տեսնելով , Լա՛տի :

— Անշուշտ գո՞ն եմ գ.քեզ տեսնելուս , մա՛յր , շատ գո՞ն , և ճիշդ քաւ գայե՛զ առաջ մտքէս կ'անցնէր կոյ որ Ծ'նունդէն առաջ գամ գ.քեզ տեսնում :

Յետոյ սկսաւ բացատրել թէ Լոնտոնի կեանքը որքան տարբեր էր Սընիպրուքի կեանքէն , և թէ երբեք չպիտի կարենար վարժուել Լոնտոնի կեանքին , թէ երբեք չպիտի կարենար երջանիկ ըլլալ հոն : Շուտ շուտ կը խօսէր ու իր նպատակը այնքան խորթին դարձուածքներով և բառերով կը բացատրէր , որ կէս ժամ մը խօսելէ ետքը , պատաւ կիներ զեռ բան մը հասկցած չէր : Իրուէ է թէ ան ալ տարօրինակ կերպով մը տղուն տուած բոլոր ճարտար փաստերը կ'ընդմիջէր անիմաստ խօսքերով :

Սընիպրուքէն տարբեր : Ո՛հ , տարակոյս չկար . սակայն ինք ալ ամէն մարդու պէս հարկաւ օր մը կը վարժուէր : Երջանիկ չըլլալ . ի՛նչպէս . ամէն տեղ երջանիկ պիտի ըլլար ինքը , բաւական էր որ Լատին քով գտնուէր :

— Ինձի համար սիրտ մի՛ հատցներ , կ'ըսէր անոր , դուն հանգիստդ նայե՛ , ինձի հոգ մի՛ ըներ :

Տղան կը խորհէր թէ ի՛նչպէս հասկցնէր իր և անոր կեանքին տարբերութեան աստիճանը : Այն ատեն աւելի պարզ կերպով սկսաւ բացատրել : Բայց թէ երբ հասկըցաւ ան իր նպատակը , չկրցաւ գիտնալ , որովհետեւ չէր համարձակեր անոր երեսը նայիլ , որպէս զի տեսնէր թէ ի՛նչպէս կ'անհետանար ժպիտը չրթունքներէն և փայլը

աչքերէն : Չգաց միայն թէ իր ձեռքը աւելի սեղմ կը բռնէր իրենին մէջ իբր թէ ինք ճիգ մը ըրած ըլլար . զայն ազատելու , մինչդեռ տղան շուտ շուտ կը խօսէր , առաջարկելով անոր հետեւեալ օրն իսկ երթալ միասին հանգիստ տնակ մը վարձել Լոնտոնի մօտ , աղուօր և հանդատաւէտ կարասիներով շտկել , ճիշդ իր ուզածին պէս : Փոքրիկ սպասուէ՛ր մըն ալ բռնել գործերը տեսնելու համար , այնպէս որ կատարեալ հանգիստ ընէր : Ինք ալ անշուշտ ստէ՛լ պիտի երթար զայն տեսնելու , շատ ստէ՛լ , ոչոյն իսկ չարաթը անգամ մը թերեւս : Մայրը բառ մը չէր արտասաներ , մինչև որ տղան հարցուց անոր .

— Աղէկ կ'ըլլայ , այնպէս չէ՛ , մա՛յր :

Այն ատեն ցած և մարած ձայնով մը խնդճ կիներ պատասխանեց .

— Ա՛յ ես յոգնած եմ , Լա՛տի , շատ յոգնած և ձեռացած , նոր ծրագիրներ կազմելու կարողութիւն չունիմ :

— Պէտք է երթաս պառկիս , մա՛յր , յարեց տղան զղջումով մը ճնշուած : Պէտք չէր որ գ.քեզ այսպէս երկար ատեն նստեցնէի . ժամանակը ուշ է : Այս ըսելիքներս վաղուան պահելու էի , որպէս զի յոգնութիւնդ առած ըլլայիր : Ա՛յ մի՛ խորհիր ասոր վրայ այս գիշեր , վաղը ամէն բան կը կարգազրենք : Եկո՛ւր սենեակդ ցոյց տամ :

Չուարթ սենեակ մըն էր : Կրակարանը վառուած . չքեղ անկողին մը պատրաստուած էր , և մարմաշով ծածկուած սեղանին վրայ երկու մոմեր կը վառէին : Չարդասեղանին խոշոր հայիին մէջ պտուաւին երեսը կը ցոլանար սենեակին ընտիր կարասիներուն միջեւ , ա՛լ աւելի փոքրիկ ու խորշումն՝ կատարեալ հակապատկեր մը կազմելով չրջակայ առարկաներուն հետ :

— Շո՛ւտ հանուէ պառկէ, ըսաւ, իմ սենեակս ասոր քողն է. եթէ քանի մը պէտք ունենաս, իմաց տուր. արդէն քիչ մը վերջը ես ալ պիտի պառկիմ. հանգիստ քուն կը մտղթեմ, գիշե՛ր բարի:

Եւ համբուրելով իր մայրը, սենեակէն դուրս ելաւ. մինչ անիկա անչարժ մնաց քանի մը վայրկեան, ապշահար ղիտելով հայելիին մէջ անցած դարձածը:

— Ուրեմն այսպէս, Լատի կ'ամչնայ կոր իր ձերուկ մօրմէն, մրմնջեց ցած ձայնով ու հառաչանքով մը, չեմ դարմանար սակայն:

Տր. Քարղըր իր սենեակը վերադառնալով, սկսաւ դարձեալ խորհիլ ինքնիրեն թէ խոհմութեամբ վարուեր էր, թէպէտ այս կերպով ցաւ պատճառած ըլլար թէ՛ անոր թէ՛ ինքն իրեն: Սակայն իր առաջարկը մօրը համար ամէնէն խոհեմ և լաւագոյն միջոցն էր վերջապէս, զայն երջանիկ և հանգիստ ընելու. այնպէս որ կրնար խղճի հանդարտութիւն ունենալ այս մասին: Ուստի նստեցաւ հետեւեալ օրուան ծրագրիին մանրամասնութիւնները կարգադրելու: Թուղթի մը վրայ նշանակեց իր յարմար դատած մէկ քանի տեղերը, շոգեկառքին ժամանակները, և ին. ու միտքը դրաւ ոչ յողնութիւն ոչ ծախք շինայել, կատարելապէս հանգիստ ընել տալու համար անոր: Նոյն իսկ իր մէկ քանի աւելորդ ծախքերը զեղչեց, անոնց յատկացուած դրամը իր մօրը ամասխանին վրայ աւելցնելու համար, և այս գազափարը գոհունակութիւն պատճառեց իրեն: Երբ պառկելու համար ոտք ելաւ, ժամը երկուքը կը հնչէր արդէն: Գոհ էր իր կարգադրութենէն. լաւ տրամաբանած և անդորրած էր իր խիղճը: Գնաց պահ մը մօրը դրանը ետին ականջ դրաւ. ամէն ինչ հանդարտ էր, ուստի

անմիջապէս անկողին մտաւ գգալով թէ տառապագին օր մը անցուցեր էր:

Ճիշտ քունը տանելու պահուն, դուռը կամացուկ մը բացուեցաւ, ու իր մայրը ներս մտաւ շալի մը մէջ փաթթուած և գլուխը գգակ մը դրած: Զեռքը մոմ մը ըռներ էր. անկողնին քով սեղանին վրայ դրաւ զայն: Ներս մտնելուն պէս՝ տղան անկողնէն ցատքեց:

— Ի՞նչ կայ, մա՛յր, ի՞նչ ունիս. դեռ չե՛ս պառկեր, անհանգիստ ես:

— Ո՛չ, ո՛չ, անհող եղի՛ր, բան չկայ: Սպասեցի որ գաս պառկիս ու վրադ ծածկեմ, ինչպէս կ'ընէի տասնընէնգ տարի առաջ: Կը յիշես, կ'ըսէիր թէ վրադ չծածկած օրս չէիր կրնար հանգիստ քնանալ:

Պառկեցուց զայն, բարձը շտկեց, վերմակը ծածկեց ու համբուրելով շարունակեց.

— Իւղեցի անգամ մըն ալ վայելիլ այդ հաճոյքը: Գիշե՛ր բարի, Լա՛տի, գիշե՛ր բարի:

Յետոյ անմիջապէս դուրս ելաւ, ու չսեց տղուն ձայնը որ «մա՛յր, մա՛յր» պոռալով իր ետեւէն, անկողնէն ցատքած, դուռը բանալու վրայ էր. բայց յանկարծ վարանեցաւ ու խորհելով թէ աւելի աղէկ էր ձգել որ երթայ պառկի, անկողին մտաւ վերստին:

Սակայն քունը չէր տաներ. ասդին կը դառնար, անդին կը դառնար, ի գո՛ւր: Մարմնոյն հետ մէկտեղ միտքն ալ կը տառապէր. իր խրոխտ ու հզօր կամքը կը յաղթուէր սիրոյ ու խղճի զգացումներուն հոսանքէն: Ո՛րը աւելի հզօր էր. . . Ինք իրեն հետ երկար ու վայրաք պայքար մը մղելէ ետքը, եղբակացութեան մը հասաւ վերջապէս. որմէ յետոյ հանդարտեցաւ:

— Ինչ կ'ուզէ ըլլա՛յ, մայրս քուլս պիտի պահեմ.

թո՛ղ ամէն մարդ ուզածը ըսէ . նոյն խակ եթէ Մանիշակին հետ ամուսնութիւնս անկարելի ըլլայ, ինչ որ շատ հաւանական է, չեմ կրնար մայրս ճամբու գնել իր այս տարրքին մէջ . այս է որոշումս :») Աորհեցաւ ինքնիրեն ու քունը տարաւ :

Շատ չանցած յանկարծ արթնցաւ փողոցին դրանը գոցուելը լսել կարծելով : Դեռ մութ էր դուրսը, Լոնտոնի բնակիչները կը քնանային այդ պահուն . միայն զիւղացիները ելած կ'ըլլային գործի երթալու համար . ու Տր . Քարդըր դարձեալ քնացաւ անդին դառնալով ու ըսելով ինքնիրեն . «Կամ իմ ականջիս եկաւ այդ ձայնը, կամ թէ երազ էր :» Մինչդեռ իր ձերուկ մայրը տանը դրանը առջեւ կանգնած կը գողգոյար նոյնմբերի առտուան ցուրտ օդին մէջ մրմռալով .

— Չեմ ուզեր ամօթ պատճառել տղուս . Աստուած օրհնէ՛ գքեզ, Լա՛տիս :

Գ Լ ՈՒ Խ Գ .

Հետեւեալ առտուն, երբ Տր . Քարդըր դուռը բացաւ, տեսաւ որ մօրը սենեակը պարապ էր, ու իրեն այնպէս թուեցաւ թէ նախորդ գիշերուան պատահարները երազ էին պարզապէս . միայն խնձորի կողովը և խաւաքարտէ տուելը կէտկիտուն թաշկինակին մէջ փաթթուած՝ կ'ստուգէին իր վերոյիշումները, և երբ վար իջաւ, գրասեղանին վրայ դրուած սանդղակները իրենց վկայութիւնը բերին զանոնք հաստատելու համար :

Սակայն մայրը ուր էր : Ծառաները միայն սա կրցան ըսել թէ առտուն, վար իջած ատեննին տեսեր

էին որ անոր սենեակը բաց էր, փողոցին դրանը երկաթը հանուած ու նիզերը վերցուած էին :

— Սընիպրուք վերադարձած ըլլալու է, խորհեցաւ ինքնիրեն, սիրտը կոտրած, տեսաւ թէ ինչ անպիտան, վատ տղայ մը դարձեր էր իր զաւակը . ապաւտան մը մերժեց իր մօրը որ պատրաստ էր իր աջ ձեռքը զոհելու, իր տղուն պզտիկ մատը ցաւէ զերծ պահելու համար : Մեղայ Աստուծոյ, խեղճ մայրիկիս սիրտը վիրաւորելուս համար : Անմիջապէս երթամ գտնեմ զինքը . փստան եմ որ պիտի ներէ ինծի խնդիրը հասկցնելիս առաջ իսկ :

Շողեկառքերուն ժամանակացոյցը նայեցաւ, ու տեսաւ որ առաջին չողեկառքը զանդազ էր, իսկ երկրորդը ձեպընթաց մը՝ որ կէս ժամէն ճամբայ պիտի ելլէր, և Մարթէլ պիտի հասնէր միւսէն ճիշդ քառօրդ ժամ վերջը : Շատ հաւանական էր որ մայրը առաջինով մեկնած ըլլար : Ինքը մտադիր ըլլալով երկրորդը առնել և կէս ժամու չափ ժամանակ ունենալով, կրցաւ մէկ քանի տող գրել Մանիշակին, հասկցնելով անոր թէ անհրաժեշտ պատճառով մը յանկարծ կ'ստիպուէր Լոնտոնէն մեկնել, և թէ իր վերադարձին պիտի փութար երթալ զինքը տեսնել, վասն զի շատ բաներ ունէր հազարդելիք :

Կառքը դրանը առջեւ կ'սպասէր կայարան տանելու համար զինքը, և ամէն ինչ պատրաստ ըլլալով իր մեկնումին համար, վերջին յանձնարարութիւնները կ'ընէր Հայտըրին, ըսելով .

— Վաղը անպատճառ պիտի վերադառնամ, և մայրս միասին պիտի բերեմ :

Նոյն խակ այդ պահուն զփուարաւ կրնար արտասա-

նել «մայր» բառը, և շատ զայրացաւ ինք իր անձին գէժ՝ կարմրած ըլլալուն համար, սակայն որոշ կերպով շարունակեց .

— Սյդ կինը որ երէկ գիշեր եկաւ, մայրս էր, իմ սիրելի մայրս :

— Արդէն հասկցայ, պարո՞ն, պատասխանեց Հայտըր, անհոգ եղէ՛ք, ձեռքերնուս եկածը կ'ընենք հանգիստ ընել տալու համար :

Տր. Բարդըր մայրը չգտաւ Սընիպրուքի մէջ . ի գուր սպասեց իւրաքանչիւր շոգեկառքի ժամանումին . չերեւաց ան : Ուստի Լոնտոն վերադարձաւ, խորհելով թէ սկիզբէն իսկ սխալ գործեր էր : Իր միակ մխիթարութիւնը սա էր թէ պիտի գտնէր զայն օր մը հարկաւ ուր որ ալ գացած ըլլար : Սակայն ասիկա իր կարծածին չափ դիւրին չէր : Խեղճ կնկանը գլխուն ինչէ՛ր եկեր էին : Տղուն հետազօտութիւնները անօգուտ էին բոլորովին : Բատինկոլընի մէջ ոչ ոք տեսեր էր զայն, ճամբուն վրայի խանութները և տուները բոլորն ալ գոց ըլլալուն պատճառաւ անոր անցած ժամուն :

Բարդըր անգամ՝ մը կարծեց թէ հետք մը գտած է, բայց նորէն պարապ ելաւ, և յուսահատ՝ ստիպուեցաւ ոստիկանութեան դիմել, որ խօսք տուաւ իրեն օր մը չանցած գտնել զայն :

Վտիտ և անձկոտ կերպարանքով Հարլէյ փողոցը գնաց, Մանիչակին բնակարանը : Աղջիկը վառարանին մօտ, թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր գեղեցիկ հիւրասենեակին մէջ : Ներս մտնելուն պէս՝ ոտքի ելաւ իսկոյն, իր խօսեցեալը դիմաւորելու համար :

Ի՞նչ աղուոր էր ան այդ օրը . որքան անուշ, ի՞նչ վայելուչ և չտրհալի էին իր բոլոր շարժումները և նայ-

ուածքը, իր հագուստին ամէն մէկ մանրամասնութիւնները : Սիրով կ'ըմբռնէր այս բոլոր գեղեցկութիւնները ճիշդ այն մարդուն պէս որ վերջին ակնարկ մը կը նետէ հոգւոյն չափ թանկագին մէկուն, յետոյ երբ անոր աչքերուն մէջ կը տեսնէ իրեն հանդէպ ունեցած սէրը, միւս գեղեցկութիւններէն ոչ մէկը աչքին կ'երեւայ : Ան իր փափուկ ձեռքերը երկնցուց իրեն, որոնց միակ զարդը իր նուիրած մասնին էր, ու յարեց .

— Պատմէ՛ տեսնենք, ի՞նչ պատահեցաւ :

Եթէ լսած էք այնպիսի ձայներ որոնք ամէն մէկ բառին մէջ զգուանք մը կը դնեն, Մանիչակ Միրաիթի ձայնը անոնցմէ էր :

— Գիտե՞ս ինչու եկայ, ըսաւ առանց համարձակելու անոր ձեռքերը իրենին մէջ առնելու, ոչ ալ անոր երեսը նայելու, կրակարանին մէջ ուղղելով իր ակնարկը, եկայ մօրս վրայ խօսելու . խաբեր էի զքեզ :

Յետոյ սկսաւ մօրը նկարագրութիւնը ընել կարելի եղածին չափ պարզ և զգոյշ կերպով, երեսակայական և նկարագրեղ կողմերը ծածկելով, և սակայն ի վեր հանելով անոր բարի ու պարզ սիրտը, ջանալով ցոյց տալ Մանիչակին և այդ դեղձուկ կնկան միջև եղած մեծ տարբերութիւնը :

Այնուհետեւ պատմեց թէ ինչպէս եկեր էր իր տանը մէջ ապրելու համար իր վերջին տարիները :

— Չէի կրնար առաջարկել քեզի որ իրեն հետ ապրիս անչուշտ, յարեց վերջապէս :

Մանիչակ կամացուկ մը անոր թեւը բռնեց, վասն զի զեռ մինչեւ մէկ քանի օր առաջ ցոյց տուած չէր անոր նկատմամբ իր սէրը :

— Հիմայ այլեւս աւելորդ է ատոր վրայ մտածել,

պատասխանեց ան . ա՛լ աւելորդ է , քանի որ շարաթ մը առաջ առաջարկեցիր ամուսինս ըլլալ : Այո՛ , ձօն , — փոքրիկ վարանքով մը արտասանեց այս անունը — ճիշդ շարաթ մը առաջ , ուստի չեմ կրնար բաժնուել քեզմէ . յետոյ խմ մայրս մեռած է շատ տարիներ առաջ , այնպէս որ չեմ յիշեր զինքը , ուստի գիտցիր թէ շատ դո՛ս պիտի ըլլամ մայր մը ունենալով , որ զիս ալ պիտի սիրէ անշուշտ քու սիրոյդ համար : Արդէն ի՞նչ կարելու թիւն ունի անոր ինչպէս ըլլալը , անառակ տղայ , խորճէ՛ որ մայրդ է , առիկա բաւական է : հաւատա՛ որ յորմէ հետէ իմացուցիր ինձի թէ բարի և աղնիւ գտնուած ես մօրդ հանդէպ , և թէ չես ամչնար այստեղի բնակիչներէն անոր քիչ մը տարբեր ըլլալուն համար , ա՛լ աւելի կը սիրեմ գ.քեզ :

— Նուազ սիրէ՛ զիս ուրեմն , Մանիչա՛կ , պատասխանեց , առէ՛ զիս , որովհետև ամէցայ այգպէս ըլլալուն համար : Վատ և կեղծաւոր գտնուեցայ անոր հանդէպ , և ուղեցի զլսէս նետել զինքը որպէս զի ոչ մէկը , ոչ ուրիշները , ոչ ալ զուն գիտնաս : վիրաւորեցի իր սիրտը , որ ամէն գոնողութեան պատրաստ էր իր «Լատիին» համար , ինչպէս կ'անուանէ զիս : Յուսարար և տխուր մեկնած ըլլալու է ան , և հիմայ չեմ կրնար գտնել զինքը :

Մանիչակ աթոռին վրայ նստաւ ու ձեռքերովը ծածկեց իր զէմքը , մինչդեռ ջերմ արցունքներ կը վազէին անոնց մէջտեղէն , երբ նշանածը սկսաւ պատմել թէ ի զուր փնտռած էր զայն , և թէ որքա՛ն կը զղջար իր վարմունքին համար : Մանիչակ մտիկ կ'ընէր այնքան տրտում և կարեկից որ կարելի չէ բառերով նկարագրել . կը ջանար սփոփել զայն : Վերջապէս ծունգի եկաւ և հեռացնելով անոր ձեռքերը երեսին վրայէն , ցած ձայ-

նով , կարծես վախնալով որ մօրը անունը լսելով չվիրաւորուի , մրմնջեց . «Կը գտնենք զայն , մի՛ վախնար , Լատի՛ , կը գտնենք մեր մայրիկը :»

Ու կը մխիթարէր զայն :

Ի՞նչ սակալի քաղաք մըն է Լոնտոն , իր բիւրաւոր բնակիչներով , հարուստներու և աղքատներու , գործի և հաճոյքներու , զարգացման և տղխտութեան իր տարօրինակ հակադասութիւններովը :

Շատ սոսկալի տեղ մը երեւաց խեղճ կնկանը երբ ան մուրեցեալ փողոցներուն և հրապարակներուն , զբօսավայրերուն ու ծառուղիներուն մէջ , նոյնմբերի այդ առտուն , չմորած և ընդարմացած , բոլորովին անկարող՝ իրեն համար ո և է ծրագիր մը շինելու , փափաքելով միայն անհետանալ , որպէս զի մի գուցէ ամօթ պատճառէ իր գաւկիսն :

Ձէր մեղադրեր իր որդին . միթէ բնական չէր որ այդպէս վարուէր իրեն հետ , քանի որ քաղաքակրթուած էր ան , իսկ ինքը՝ գեղջուկ կնիկ մը :

Առտուն կանուխ , փողոցները հանդարտ ըլլալով կրնար ձամբան չարունակել : Այդ ժամուն ոտիկաններ միայն կային փողոցները և մէկ քանի բանջարեղէնի սայլեր որոնք զիւղէն կուգային : Գաւաթ մը սուրճ խմեց բաց սրճարաններէն մէկուն մէջ . ոչ ոք նշմարեց զայն . անցորդներէն մէկ քանին զիւղացիներ էին արդէն : Այդ ժամուն արտասովոր զէմքերը աննշմար կ'անցնէին , մինչդեռ ցորեկ ատեն միեւնոյն զէմքերը տարօրինակ պիտի երեւային :

Սակայն հեռզհետէ փողոցները կ'սկսէին ձեւընթաց անցորդներով լեցուիլ , և խանութները կը բացուէին : Հանրակառքերը և կառքերը կը սուրային , աղմուկից

ճամբաներու մէջէն կը յառաջանար հէք կինը, հրմշտըկուելով ու ծաղրուելով, և հետզհետէ երկիւղը կը պաշարէր զինքը: Միայն կը ջանար մխիթարուիլ այն գաղափարով թէ քիչ ատենէն գիւղ պիտի հասնէր: Չէր գիտեր խեղճը թէ քանի մղոններ, քանի քանի տուններ և փողոցներ պէտք էր անցնիլ գիւղի նման տեղ մը հասնելէ առաջ: Կը քալէր մոլորաքայլ, ստէպ կըր կըր կըր դառնար անգիտակից՝ միեւնոյն փողոցներուն մէջ վերադառնալով կրկին: Անդամ մը անգիտակցաբար մինչև Եօրթ Բրէտիթըն փողոցը գնաց առանց մէկէն նշմարուելու: Զրօսալայր մը մտաւ և նստարանի մը վրայ յոգնութիւն առաւ: Երկար ատեն մնաց այնտեղ, խորհելով և ինքնիրեն ըսելով. «Մարդու նեղութիւն պատճառել չեմ ուզեր, միայն տեղս հասնիլ կ'ուզեմ:»

Տկար և յոգնած կ'զգար ինքզինքը, և միջոց մը այնպէս եկաւ իրեն թէ պիտի մեռնի: «Տխուր բան է առանձին մեռնիլը, կը խորհէր, պիտի նախընտրէի անկողնիս մէջ հանգիստ մեռնիլ. բայց հոգ չէ, աս ալ կ'անցնի և վերջը բարի կ'ըլլայ հարկաւ:» Սակայն խեղճ կինը իսկոյն ինքզինքին գալով խորհեցաւ թէ ինչ պիտի մտածէր ամէն մարդ, երբ իմանար թէ Լատիի մայրը մեռած գտնուած էր փողոցին մէջ: Ինչ ամօթ տղուն համար: Ծիչը այն վայրկեանին նշմարեց թէ իր քսակը գողցեր էին: Բարեբախտաբար բոլոր զրամը անոր մէջ չէր զրած: Հին օրերու նախազգուշութեամբ կուրծքին մէջ պահած էր զայն իր մէկ քանի թուղթերուն հետ. այսու հանդերձ բաւական կարեւոր կորուստ մըն էր ասիկա իրեն համար: Չէր գիտեր թէ իր հինուկ քսակը ինչ ազդեցութիւն ըրած էր քարսիրտ աւազակի մը վրայ: Կտոր մը հուսամ կար մէջը. մարդը հոտուրտաց,

և միեւնոյն վայրկեանին պառաւ կինը ետին դարձաւ ու իր աչքած գիւղացիի աչքերովը նայեցաւ անոր: Յանկարծ կարծես սկամայ, մարդը քսակը իրեն երկընցուց զայրացած շնչտով մը ըսելով. «Ձե՛ս տեսներ, քսակդ վար ձգեցիր», ու նախատինքներ արձակելով հեռացաւ, մինչ խեղճ կինը սարսափահար կը դողար և կը տփուռէր:

Ինչ ցուրտ կ'ընէր: Հէք կինը կը դողդղար ու խոնաւցած չալին մէջ կը փաթթուէր, և ինչ անձկութեամբ կը փնտռէր իր տնակը, կրակարանը և հինուկ բազմոցը: Ո՛հ, որքան երջանիկ է, կը խորհէր, իր ամուսինը որ գերեզմանին մէջ կը հանգչէր ամէն հոգէ զերծ. գոնէ զաւաթ մը թէյ ըլլար և խմէր իր ճաթած թէյամանին մէջէն:

Նոյեմբերի մթնշաղը մօտեցած էր արդէն, երբ վերատին ճամբայ ելաւ: Մութը ա՛լ աւելի կանուխ կը կոխէ Լոնտոնի մէջ, մառախուղին և մութին պատճառաւ: Առանց գիտնալու թէ որ կողմ կ'ուղղուէր, դէպի արեւելք դարձաւ, դէպի Լոնտոնի կեդրոնը: Փողոցները ա՛լ աւելի ժխորուած էին այդ ժամուն քան առտուն: Լուսաւորուած խանութները, աղմուկը, և իր յոգնութիւնը հետզհետէ կ'աւելցնէին խեղճ կնկանը շփոթութիւնը:

Գ Լ Ո Ւ Խ Դ.

Մեր պատմութեան սկիզբէն ի վեր տասնըութը ամիսներ անցած են: Փոխանակ տխուր և միզապատ նոյեմբերին, մայիս ամսուն մէջն ենք հիմայ, որ Լոն-

տոնի մէջ իսկ գեղեցիկ է : Հրապարակներն ու զբոսա-
 վայրերը կանանչադեղ և դադարաւէտ են . լեռակներն ու
 սմբուլները ծաղկած են : Փոքրիկ աղջիկներ դաշտի
 շուշաններ , միմիածաղիկներ և նարկիսներ կը ծախեն
 փողոցներուն մէջ , անուշ բուրում մը սփռելով իրենց
 շուրջը : Երկինքը կապույտ է , բամպակի պէս ձերմակ
 ամպի կոյտերով , և օդը բուրումնաւէտ ու ջինջ է , հա-
 կառակ ծուխին և սողոտութեան : Գարունը իր ազդե-
 ցութիւնը ի յայտ կը բերէ նոյն իսկ Լոնտոնի մառախ-
 լապատ մթնոլորտին մէջ : Ինչպէս բոյսերը կը ծաղկին ,
 ճիշտ այնպէս մարդու սիրտն ալ կը փթթի այս եղա-
 նակին , և նոյն իսկ ամէնէն մտահոգ մարդիկ զուար-
 թութիւն մը կ'զգան իրենց մէջ , նման վանդակներու
 մէջ բանտարկուած թռչուններու որոնք իրենց երգած
 պահուն կը մոռնան իրենց դժբախտութիւնը :

Տր . Քարդըր ալ զուարթ էր այդ օրը , թէպէտ Լոն-
 տոնի հիւանդանոցի մը մէջ իր խնամքները կը բաշխէր
 հիւանդներուն և անկարներուն : Շուշանի փունջ մը
 ունէր վրան , զոր Մանիչակ ձեռքովը դրած էր , մինչ
 ինք ցած ձայնով ըսած էր անոր . «Ա՛լ չաբաթ մը մնաց ,
 Մանիչակ» :

Իրենց ամուսնութիւնը յաջորդ շարժուան համար
 որոշուած էր , — միթէ այս անուշ գաղափարը լաւ չէ՞ր
 համաձայներ գեղեցիկ մայիս ամսուն հետ : — Երկար
 ստենէ ի վեր յետաձգուած էր այլ և այլ պատճառներով ,
 սակայն մասնաւորապէս որովհետեւ ծերուկ մայրիկը
 տակաւին չէին կրցած գտնել , հակառակ ոտտիկանութեան
 ջանքերուն :

— Նախ մայրիկը գտնե՛նք , ըսած էր Մանիչակ ,
 յետոյ կ'ամուսնանանք , կա՛տի :

Այս հին անուշը սիրով ընդունած էր մայրիկին
 նախասիրած անուշը ըլլալուն համար :

Սակայն օրերը , շաբաթները և ամիսները իրարու
 կը յաջորդէին . տարի մը անցած էր արդէն անոր անհե-
 տանապէս ի վեր , և դեռ առանց կորսնցնելու զայն
 գտնելու յոյսերինն , որոշեր էին ամուսնանալ :

Տր . Քարդըրի գրասեղանին վրայ տանդալները միշտ
 կը մնային . հիւանդներուն շատ գարմանք կ'ազդէր ասի-
 կա , սակայն ան չէր ուզեր վերցնել զանոնք ի յիշատակ
 խեղճ մօրը : Յաւն ու վիշտը քով քովի կանգնած էին
 սիրոյ և երջանութեան հետ :

Բժիշկները խումբ մը ուսանողներով չըջապատուած
 կը շրջէին հիւանդանոցին մէջ : Արկածեալներու խնամա-
 կալութեան բաժնին մէջ շատ շահեկան պարագայ մը
 ներկայացնող կին մը կար . որուն մասնաւոր խնամքներ
 կը նուիրէին :

Պէտք է բժիշկ ըլլալ բացատրելու համար թէ ունե-
 ցածը ինչ էր , սակայն սա կրնամ ըսել թէ շահեկան պա-
 րագայ մըն էր թէ՛ բժիշկներուն թէ՛ հիւանդապահուհի-
 ներուն տեսակէտով , ինչ որ կը նշանակէ թէ կեանք ու
 մահ իրարու հետ կը մրցէին այդ անկողինն վրայ :

Միւս բժիշկները իրենց գործը աւարտելէ յետոյ ,
 Տր . Քարդըր առանձին թիւ 20 հիւանդին մօտեցաւ :
 Այդ հիւանդին վիճակը կը հետաքրքրէր զինքը , և անոր
 մասին բան մը ըսելու եկած էր հիւանդապահուհիին :
 Հիւանդապահուհիները շատ կ'ախորժէին անկէ , անոր
 բարեկիրթ ձեւերուն համար . այնպէս որ զժգո՛հ չմնացին
 երբ եկաւ մասնաւոր յանձնարարութիւն մը ընել իրենց :
 Վերակապը աղէկ դրուած չըլլալուն , ինք իր ձեռքովը
 ուզած էր փոխել զայն , երբ վերադարձած միջոցին

նշմարեց որ ծաղիկները ինկեր էին վրայէն : Եթէ այդ ծաղիկները Մանիշակը տուած չըլլար , հոգ չպիտի ընէր , սակայն որովհետեւ անոր նուէրն էին , սկսաւ ասդին անդին խուզարկել : Կերեւայ թէ ու է է շարժումով մը քովի անկողնին վրայ ինկեր էին , մահամերձ պառաւի մը անկողնին վրայ : Խեղճ կնիկը թեւերը վերմակէն դուրս հաներ ու իր խորչումած ձեռքովը ակամայ յափշտակեր էր այդ ծաղիկները :

— Ահա հոս է ձեր փունջը , պարո՛ն , ըսաւ հիւանդապահուհին . կերեւայ թէ անդին դարձած ատեննիդ վար ինկեր է :

Եւ սկսաւ զանոնք քաշել պառաւին ձեռքէն . սակայն ի գո՛ւր , քանի կը քաշէր , ան հետզհետէ աւելի ուժով կը բռնէր զանոնք :

— Ըրածը չի գիտեր խեղճը , ըսաւ հիւանդապահուհին , ձգէ՛ սա ծաղիկները , պարոնը կ'ուզէ կոր զանոնք , մրմնջեց յուշիկ անոր ականջին :

Սակայն պառաւին ձեռքը սեղմուած կը մնար միշտ :

— Էհ , վնաս չունի , ըսաւ Տր . Քարզըր , իրեն թո՛ղ ըլլայ . արդէն եթէ ձեռքէն քաշես , կը թառամին :

— Հոս բերուած ատենը արդէն ինքզինքէն ելած էր խեղճը , յարեց հիւանդապահուհին , փողոցի արկած մը պատահած է իրեն : Հանրակառքի մը տակ մնացած ըլլալու է : Չենք գիտեր թէ ուրկէ կուգայ . անունը անգամ անծանօթ է սեզի :

Տր . Քարզըր կարեկցութեամբ նայեցաւ անոր :

— Գէշ կերպով վիրաւորուած ըլլալու է , ըսաւ :

— Վիրաբոյժը ըսաւ թէ հազիւ օր մը կեանք ունի , չարունակեց հիւանդապահուհին , այս առտու կարծեցի թէ մահամերձ էր . ցած ձայնով բաներ մը կը փսփսար :

Սկուտացի ըլլալու է , «Լա՛տի , Լա՛տի» կ'ըսէր շարունակ :

Այս անունը պառաւին ականջը հասնելով , սթափեցաւ և գլուխը բարձին անդիի կողմը դարձնելով «Լա՛տի» մրմնջեց վերասին : Իսկոյն Տր . Քարզըր այնպիսի ձիչ մը արձակեց որ սրահին մէջ բոլոր հիւանդները տեղերնուն վեր ցատքեցին հասկնալու համար թէ ի՛նչ պատահած էր :

— Մա՛յր , կ'ըսէր ան , մա՛յր , դո՛ւն ես :

Տր . Քարզըր անկողնին քով ծունկի եկած անձկալից աչքերով մօրը կը նայէր : Խեղքը կորսնցուցած էր արդեօք : Յետոյ յարեց . «Մա՛յր , մա՛յր , խօսէ՛ ինձի հետ , մա՛յր .»

Հիւանդին փակ արտեւանունքները բացուեցան ու փոքրիկ ժպիտով մը ըսաւ .

— Հոս եմ , Լա՛տիս , ի՛նչ կ'ուզես :

Հիւանդապահուհին բժիշկին մօտեցաւ ու ըսաւ .

— Կը սխալիք , պարո՛ն , ասիկա խեղճ պառաւ մըն է :

Տր . Քարզըր անոր դառնալով հպարտութեամբ պատասխանեց .

— Սխալ չկայ , մայրս է : Եթէ կարելի ըլլայ , անմիջապէս տունս փոխադրել պիտի տամ զինքը :

Երանի թէ գործը ատոր մնացած ըլլար : Հիւանդապահուհին խորհուրդ տուաւ որ խոհեմութիւն չէր զայն տեղէն շարժելը . ուստի Տր . Քարզըր մասնաւոր սենեակ մը փոխադրել տուաւ մօրը անկողինը :

Ա՛յ ամէն ինչ անօգուտ էր : Մէկ քանի ժամուան կեանք միայն ունէր խեղճ կինը : Մասնաւոր հիւանդապահուհի մը բռնուեցաւ . սակայն անոր ներկայութիւնը բոլորովին աւելորդ էր , քանի որ Տր . Քարզըր գործ չէր

թողուք անոր : Իր ձեռքովը մօրը բարձը կը շակէր , գլուխը վեր կը վերցնէր , չըթուռնէր կը թրջէր , կը հովահրէր զայն : Ամէն ինչ տղան կ'ընէր վերջին ծայր համբերութեամբ և մեծ գորովով : Անգամ մը երբ թեւովը գլուխը կը վերցնէր , հիւանդը աչքերը բացաւ և տղուն նայելով ըսաւ .

— Լատի , տղա՛ս , ինքզինքս քիչ մը յոգնած կ'զգամ ձամբորդութենէս : Սընիպրութէն հոս բաւական տեղ է :

— Հոնկ՞ եկար , հարցուց տղան :

— Ո՛հ , հարկաւ , երբեք այսքան երկար ձամբորդած չըլլալուս , սաստիկ յոգնեցայ :

— Ինչո՞ւ չգրեցիր ինձի , հարցուց տղան երբ հիւանդը վերադարձաւ աչքերը բացաւ :

— Ո՛հ , յանկարծական հաճոյք մը պատճառով ուզեցի քեզի գիտէի թէ որ ժամուն ալ որ դայի , գո՛՛ս պիտի մնայիր զիս տեսնելով :

Այս խօսքերը լսելով , տղան հասկցաւ թէ անցեալ ութը ամիսները բոլորովին մոռցեր էր մայրը , ու կը կարծէր թէ ճիշդ այդ վայրկեանին հասած էր տակաւին :

Պահ մը մրափելէ յետոյ , հիւանդանոցին մերկ պատերուն նայելով պառաւը յարեց .

— Ուրեմն տունդ ա՛յս է , Լատի , գեղեցիկ տուն է չիտակը . որչա՛փ հանգիստ պիտի ընէի եթէ այսպէս յոգնած չըլլայի . սակայն կը յուսամ թէ քիչ մը յոգնութիւն առնելուս պէս պիտի կարենամ անկողնէս ելլել : Որչա՛փ ուրախ եմ աչքս բանալուս պէս զքեզ տեսնելուս : Եկած ատենս ձամբան կը խորհէի չարունակ թէ ով գիտէ որքա՛ն ուրախ պիտի ըլլայիր զիս տեսնելով :

Այս բոլորը ընդհատ ընդհատ կ'ըսէր , ցած ձայնով և յոգնած կերպով , այնպէս որ իր տղան միայն կրնար հասկնալ անոր խօսքերը :

Իրիկուան դէմ քուն մը եկաւ վրան , այնպիսի խորունկ քուն մը որ եթէ ու ե է յոյս ըլլար , այդ յոյսը աւելի պիտի հաստատէր :

Տր . Քարզըր զայն հիւանդապահուհիին հակողութեան յանձնելով դնաց կառք մը վարձեց , ու շտապով չիտակ Հարլէյ փողոցը , Մանիչակին տունը վազեց :

Մանիչակ ծաղիկի վաճառանոցէն վերադարձած էր ճիշդ այդ պահուն , ու ինք ալ ծաղիկի մը պէս կ'երեւար , իր անուշ դէմքովն ու սիրուն հագուստովը :

— Զինքը գտայ , ըսաւ Լատի , եկու՛ր :

Եւ աղջիկը առանց հարցում մը ուղղելու հետեւեցաւ անոր . միայն սա հասկնալով Լատիի դէմքէն թէ տխրութիւնը ուրախութեան խառնուեր էր զայն գտնելուն առթիւ :

— Մեռնելու վրայ է , ըսաւ , երբ միտսին հիւանդանոցին սանդուխներէն վեր կ'ելլէին , կրնա՞ս տեսնել զինքը այս վիճակին մէջ :

Իրրեւ պատասխան զեռատի աղջիկը կամացուկ մը ընկերովը թեւը սեղմեց ու հանդարտ սենեակէն ներս մտան : Տարտամ լոյս մը վառուած էր , և հիւանդապահուհիին անկողնին քով կը հսկէր :

— Զեր երթալէն ի վեր չարթնցաւ , պարո՞ն , ըսաւ : Ծիշդ այդ միջոցին սակայն , պառաւ կինը աչքերը բացաւ , նախ Լատիին նայեցաւ ու յետոյ Մանիչակին :

— Ո՞վ է այս աղջիկը , հարցուց :

Մանիչակ ծուռնկ չոքելով ձերուկ կնկանը մօտեցաւ և ականջն ի վար ըսաւ .

— Լատիին խօսեցեալն եմ , մա՛յր :

— Լատիին խօսեցեալը: Իրաւ, ամուսնանալիք տարիքը եկած է. բնաւ մտքէս չէր անցներ. Լատիս լաւ զաւակ մը եղած է, աղջիկս, միշտ բարի էր ան իր մօրը հանդէպ, և այնպէս պիտի ըլլայ անչուշտ նաեւ իր կնոջը հանդէպ: Գուն ալ լաւ կին մը կ'ըլլաս անոր անտարակոյս, սիրելի աղջիկս, այնպէս չէ: Սատուած օրհնէ՛ գձեզ:

Լատի հասկցաւ թէ կը փափաքէր իր ու Մանիչա-կին ձեռքերը իրեններուն մէջ առնել. ուստի կատարեց անոր կամքը: Երկու առոյգ, բարախուն ձեռքեր, կեանքով և առողջութեամբ լի, դրուեցան անոր կարծ-րացած ու խորշոմած ձեռքին մէջ, որ հետզհետէ կը պողէր և ուժաթափ կ'ըլլար, քանի մահը կը մօտենար:

— Ապրի՛ք, զաւակներս, սակայն ինքզինքս քիչ մը յոգնած կ'զգամ այս պահուս:

Յետոյ դարձեալ մրափի մը մէջ ինկաւ, մինչ երկուքնին քով քովի նստած էին մուկ, հանդարտ սենեակին մէջ, ա՛լ աւելի մօտ զգալով ինքզինքնին իրարու Մահուան Հրեշտակին ներկայութեանը՝ որ այնքան մօտ կը գտնուէր ձերուկ մայրիկին այդ պահուն:

Հեծեծանք մը արձակեց ան, յետոյ քիչ ետքը ա՛լ աւելի երկար հառաչանք մը:

Միջոց մը անչարժ միաց դեռատի ամուլը, յետոյ Լատի անոր անկողնին վրայ նետուելով կծու ձայնով մը ըսաւ.

— Ո՛հ, մա՛յրս, ըսէ՛ թէ ներեցիր ինձի:
Ի՞նչ պէտք կար բառերով արտայայտելու: Միթէ չէ՞ր գիտեր թէ ներած էր ան իրեն:
Ուշադրութիւն ըրած էք երբեք թէ երբ վարժուէին կուզայ տղաքը կանչել պառկեցնելու համար, անոնք

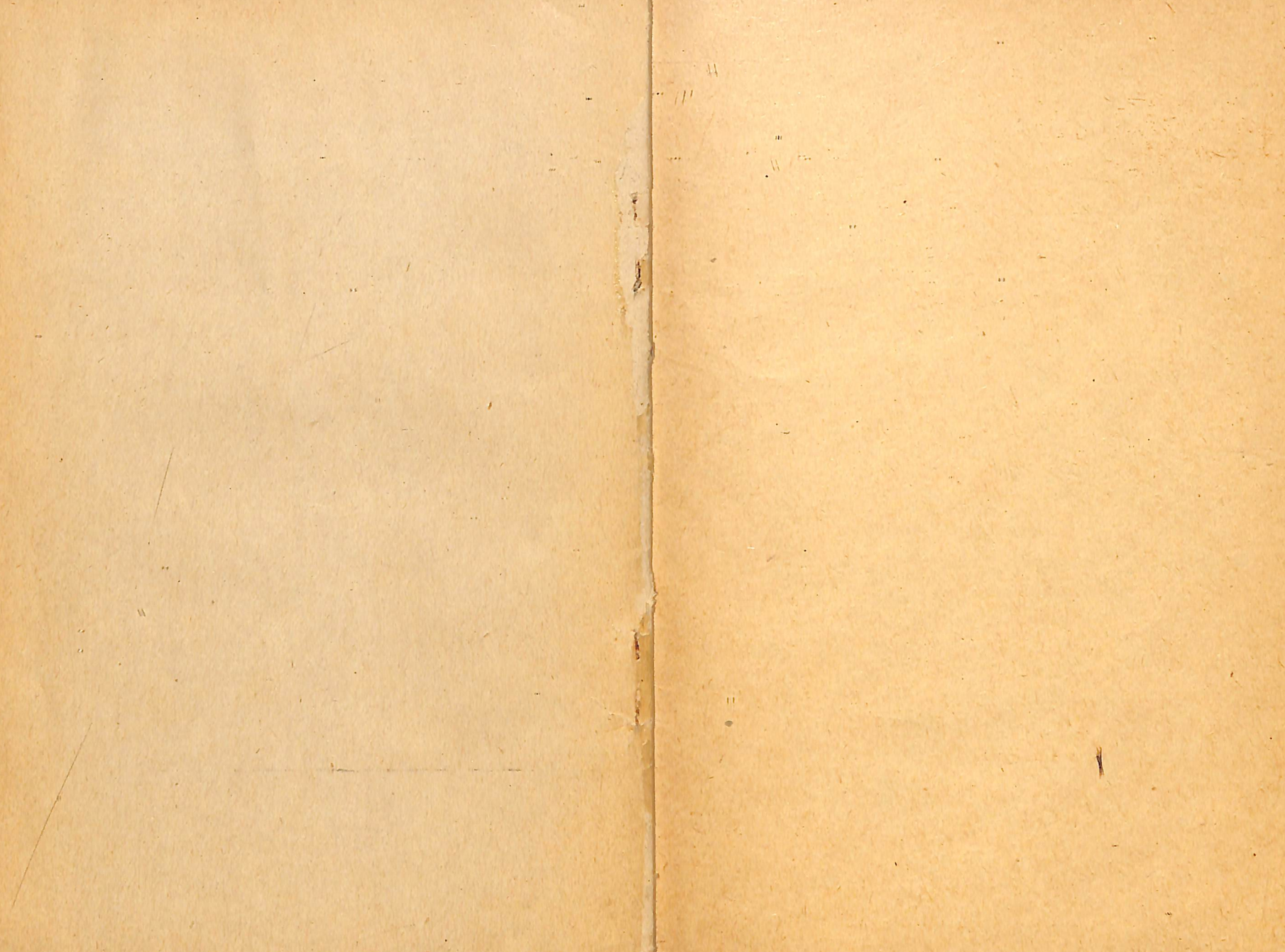
խաղերնին կը ձգեն խսկոյն, առանց ակնարկ մը դարձնելու այն առարկաներուն վրայ որոնցմով այնքան կը շահագրգռուէին վայրկեան մը առաջ, յոգնած և անկարող նոյն խակ գիշեր բարի ըսելու կամ յաջորդ օրուան հաճողքներնուն վրայ խօսելու: Ծիչդ միեւնոյն բանն է մեզի համար ալ. երբ Մահը կանչէ զմեզ, քիչ մը յոգնած ենք և գոհ՝ մեկնելու համար, ու այնքան քնատ՝ որ կարող չենք բան մը խորհելու կամ հրաժեշտ տալու:

.

Սընկալուքի գերեզմանատան մէջ իր ամուսնին քով թաղեցին զայն, ու գիւղին բնակիչները շատ տարիներ յետոյ անոր յուղարկաւորութեան հանդէսին խօսքը կ'ընէին. թէ ինչպէս Տր. Քարղըր, ան զոր Լատի կը կոչէին, ներկայ եղեր էր աղուորիկ դեռատի աղջկան մը հետ որուն ամուսինը պիտի ըլլար մօտ ատենէն: Որքան պիտի հպարտանար խեղճ մայրը եթէ կարենար տեսնել զանոնք: Սակայն ինք աւելի հանգիստ էր հիմայ իր եղած տեղը, հոն ուր ոչ սիրտհատնում կայ, ոչ աչ պերճանք:

789

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL1605727

